

Universiteit Twente

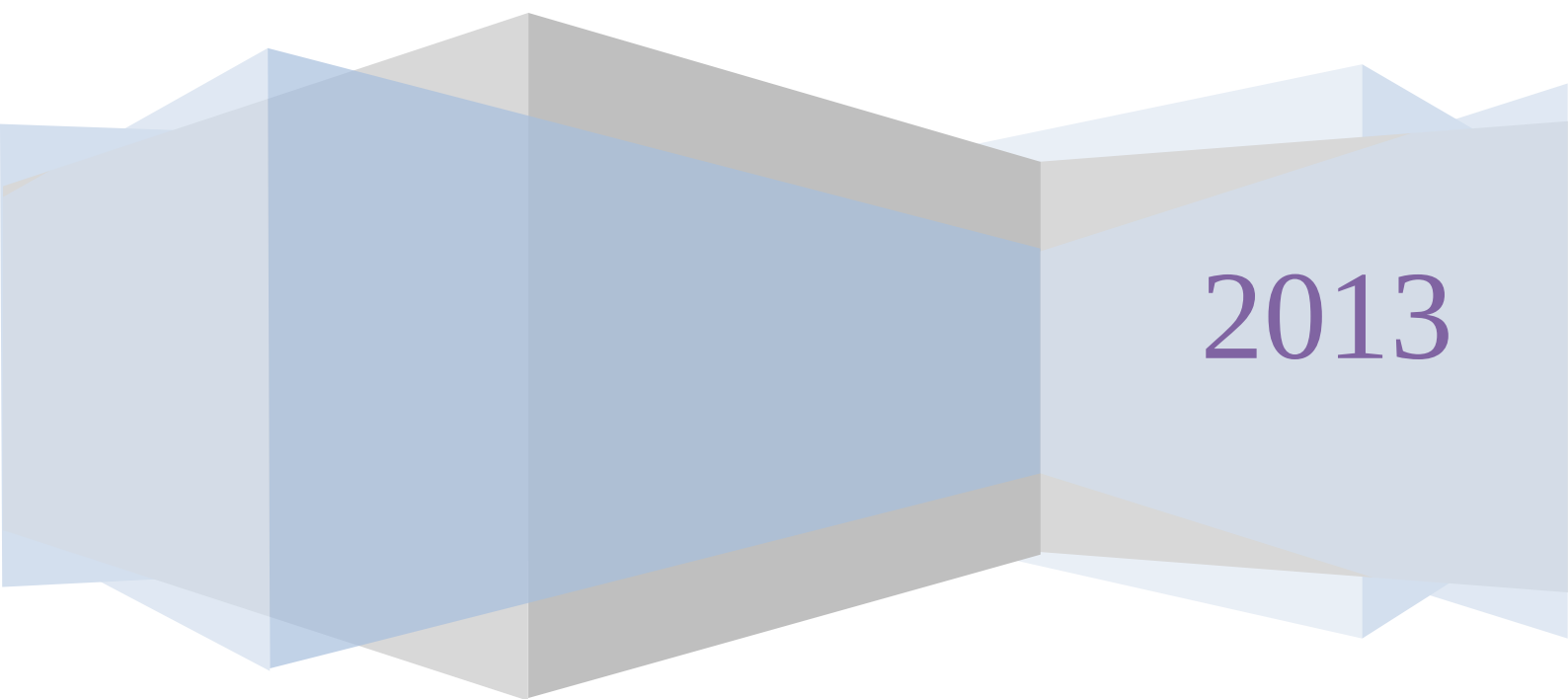
1^e begeleider: dr. Anneke Sools

2^e begeleider: dr. Sanne Lamers

Psychologie Bachelorthese

Een kwalitatief onderzoek naar voorspellers
voor afhaken bij een zelfhulpcursus met e-mail
begeleiding

Marianne Zuidema – s1016377

2013

Inhoudsopgave

Samenvatting	- 3 -
Abstract	- 4 -
1. Inleiding	- 5 -
1.1 Afhaken bij een online therapie.....	- 5 -
1.2 Kwalitatieve analyse van psychotherapieprocessen	- 7 -
1.3 Identiteit	- 10 -
1.4 Onderzoeksvraag.....	- 11 -
2. Methode.....	- 12 -
2.1 Zelfhulp cursus ‘op verhaal komen’	- 12 -
2.2 Procedure en opzet	- 12 -
2.3 Data-analyse	- 13 -
3. Onderzoeksresultaten	- 18 -
3.1 Casus 1: Karin	- 18 -
Holistische contentanalyse:	- 18 -
Beschrijving Identiteitsontwikkeling(zie tabel 3.1 en 3.2):.....	- 20 -
Conclusie casus Karin:	- 24 -
3.2 Casus 2: Leila	- 26 -
Holistische contentanalyse:	- 26 -
Beschrijving Identiteitsontwikkeling(zie tabel 3.3 en 3.4):.....	- 28 -
Conclusie casus Leila:	- 32 -
3.3 Casus 3: Mark.....	- 33 -
Holistische contentanalyse:	- 33 -
Beschrijving Identiteitsontwikkeling(zie tabel 3.5 en 3.6):.....	- 35 -
Conclusie casus Mark:.....	- 39 -
3.4 Vergelijkende analyse	- 40 -
Vergelijking holistische contentanalyse	- 40 -
Vergelijking identiteitsconstructies	- 41 -
Vergelijking voorspellers afhaken.....	- 45 -
4. Discussie en conclusie.....	- 46 -
4.1 Belangrijkste bevindingen	- 46 -
4.2 Sterke punten.....	- 48 -
4.3 Beperkingen	- 49 -
4.4 Aanbevelingen.....	- 50 -
4.5 Final remark	- 50 -
Literatuurlijst.....	- 51 -

Samenvatting

Aanleiding. De life-review cursus ‘Op verhaal komen’ is al effectief gebleken uit een effectstudie uit 2011. In de cursus staat schrijven over het leven centraal, hierbij wordt wekelijks een opdracht per e-mail ingeleverd. Uit de effectstudie is gebleken dat met de cursus het psychologisch welbevinden wordt verbeterd en depressieve en algemene klachten worden verminderd. In deze studie wordt de aandacht gevestigd op de groep die de cursus niet hebben afgerond; de afhakers. Doel van deze studie is voorspellers voor afhaken te vinden in de geschreven online correspondentie tussen begeleider en deelnemer tijdens de cursus. Daarnaast dient dit onderzoek om meer inzicht te geven in het verband tussen afhaken en identiteitsconstructies tijdens de cursus.

Methode. Aan de cursus ‘Op verhaal komen’ hebben 58 deelnemers meegedaan, hiervan zijn doelgericht drie gekozen voor deze studie op basis van het wel of niet afronden van de cursus. Daarbij was een criterium dat zij niet voor week 4 van de cursus zijn afgehaakt. Welke van deze drie zijn afgehaakt is pas na de analyse bekend gemaakt, het betreft een blind onderzoek. De analyse van de correspondentie is gedaan door bij elke casus een holistische contentanalyse en een identiteitsanalyse uit te voeren. De holistische contentanalyse richt zich op inhoudsvragen zoals de motivatie voor de cursus en krachten en beperkingen bij de schrijfopdrachten. Voor de identiteitsanalyse zijn de e-mails opgedeeld in fragmenten waaraan vervolgens identiteitscodes zijn verbonden om daarna te kijken of er een verband is tussen relevante identiteitsconstructies en het voorspellen van afhaken. Tot slot zijn de drie casussen met elkaar vergeleken.

Resultaten. Uit zowel de holistische contentanalyse als de identiteitsanalyse kwamen voorspellers voor het afhaken naar voren. De identiteitsanalyse toonde o.a. het belang aan van een grote verscheidenheid aan identiteiten die geconstrueerd worden tijdens de cursus, dit geeft blijk van openheid. Verder toonde de analyse aan dat vooral het onwenselijke en herstellende zelf een voorspellende waarde kunnen hebben. Uit de holistische contentanalyse kwam onder meer naar voren dat de motivatie, en daarmee samenhangende verwachting, voor de cursus voorspellende waarde heeft. Ook het schrijven over gevoelens kan een indicator zijn voor afhaken, hierbij is het van belang te letten op de manier van schrijven en de algemene openheid tijdens de cursus.

Conclusie. Uit de resultaten is gebleken dat veel redenen voor afhaken die naar voren kwamen uit voorgaand onderzoek, in verband kunnen worden gebracht met elementen uit de correspondentie tussen begeleider en deelnemer bij een online zelfhulp cursus en daarmee voorspellende waarde voor afhakers hebben. Hierbij is het belang van zowel een globale impressie als een identiteitsconstructie benadrukt. Dit onderzoek biedt een breed en diep inzicht in voorspellers voor afhaken en is uniek door zijn veelzijdigheid en voorspellende waarde. Meer vervolgonderzoek is gewenst om de bevindingen te valideren.

Abstract

Background. The life-review course ‘Op verhaal komen’, was reviewed in an impact study in 2011 and shown to be effective. The course focuses on writing about life; participants weekly write assignments about different times in their lives and get feedback by their counselor. The correspondence takes place through email. The impact study showed improved psychological well-being and reduced repressive and general symptoms. This narrative study focuses on non-adherence; the drop-outs. Goal of this study is to find predictors of non-adherence in the correspondence between the counselor and participant during the course. In addition it is checked if there is a correlation between non-adherence and the construction of identities during the course.

Methods. The course ‘Op verhaal komen’ had 58 participants, of which 14 didn’t complete the course. Three of the 58 cases were assigned to this study for further investigation, based on their (non)adherence. A criteria was that they finished up to week4 of the course. After the analyses were finished, the (non)adherence of the three cases was revealed to the researcher, this study was carried out blindly. The analysis of the correspondence was carried out through an overall impression of the case and an analysis of the construction of identities. The overall impression focused on factors like motivation and the ease to write about own feelings and thoughts. The construction of identities were analysed by deviding the e-mails into fragments, based on different identities. The fragments got coded by the identities and way of interaction. This study focused on finding correlations between de construction of identities and non-adherence by comparing the three cases.

Results. The overall impression as well as the construction of identities showed several predictors of non-adherence. The analysis of identities showed the importance of the construction of the undesirable self, the recovering self and the adherence self. In addition a diversity of different identities shows openness and willingness to the course. The overall impression showed the importance of motivation, and thereby expectations, for the course. Also the ease with which the participant writes about his or her feelings showed significant importance in predicting non-adherence. This can best be detected by analyzing style of writing and overall openness during the course.

Conclusion. This narrative study provides insight in the prediction of non-adherence. The results have shown correlation between reasons for non-adherence known from the research literature and elements in the correspondence between counselor and participant. Several factors have shown to be of value in predicting non-adherence. This study confirmed the importance of the analysis of identityconstruction and an overall impression in finding predictors. This study provides a broad perspective on online therapyprocesses and predictors for non-adherence by its unique way of combining different views of the correspondence between a counselor and participant. To validate these findings more research is to be done.

1. Inleiding

Dit onderzoek heeft als doel meer inzicht te krijgen in het afhaken bij online zelfhulpinterventies. Voor dit onderzoek zal gekeken worden naar de geschreven correspondentie tussen begeleider en deelnemer bij de cursus 'Op verhaal komen', opgezet door de Universiteit Twente. Meer informatie over deze cursus staat in paragraaf 2.1. De theoretische inleiding zal zich eerst richten op het thema afhaken in paragraaf 1.1, daar zal duidelijk worden welke voorspellers voor afhaken reeds uit het onderzoeksveld naar voren zijn gekomen. Paragraaf 1.2 zal meer duidelijkheid geven over kwalitatieve analyse, en daarbij toewerken naar de gebruikte methodes in dit onderzoek: de holistische contentanalyse en de identiteitsanalyse. Paragraaf 1.3 zal de methode vervolgens toespitsen op identiteitsanalyse. Daar zal aandacht worden geschonken aan het begrip identiteit en waarom de identiteitsanalyse in deze studie van belang is. Tot slot zullen in paragraaf 1.4 de onderzoeksvragen worden opgesteld.

1.1 Afhaken bij een online therapie

Bij het opzetten van een onderzoek naar voorspellers van afhaken in e-mailcorrespondentie is het van belang te weten welke factoren een rol spelen bij het afhaken. Uit onderzoek blijkt dat er in face-to-facebehandeling andere redenen voor afhaken worden genoemd dan bij online interventies. De reeds bekende redenen zullen worden uiteengezet aan de hand van enkele onderzoeken, daarbij zal een overgang worden gemaakt van face-to-face behandeling naar online behandelingen.

Renk en Dinger(2002) deden onderzoek naar uitval bij een face-to-facebehandeling. Zij toonden aan dat hoewel er reeds onderzoek naar afhakers is, deze niet consistent op hetzelfde gericht zijn. Zo is afhaken niet consistent gedefinieerd, en kan het tijdstip van afhaken verschillen van na de eerste sessie, tot halverwege, tot net voor het einde van de therapie. Door deze inconsistentie is het lastig eenduidige factoren voor afhaken vast te stellen. Uit hun onderzoek naar afhakers bleek dat de grootste groep geen reden vermeldde, of gewoon niet meer kwam opdagen. Een andere groep afhakers gaf redenen die niet therapie-gerelateerd waren, zoals: gezondheidsproblemen, relatieproblemen of zich niet kunnen schikken aan de planning van de therapie.

Onderzoek van Sharf, Primavera & Diener (2010) wees uit dat afhaken, over het algemeen bij therapie, gerelateerd is aan de therapeutische relatie. In de praktijk behandeling wordt de kwaliteit van de therapeutische relatie gezien als een belangrijke voorspeller van het therapiesucces, therapietrouw en voortijdige uitval. Een slechtere therapeutische relatie lijkt verband te houden met hogere mate van uitval(Sharf et al., 2010). Wiens oordeel, dat van de cliënt of dat van de hulpverlener, heeft de hoogste voorspellende waarde voor afhaken? Hierover zijn onderzoekers het niet eens. Er werden geen significante verschillen gevonden tussen de beoordelingen van cliënt en therapeut als voorspeller van afhaken. Een studie naar de therapeutische relatie bij een interventie voor eetstoornissen (Gallop, Kennedy & Stern, 1994) liet echter zien, dat de beoordeling van de cliënt de doorslaggevende factor is voor het al dan niet afronden van de therapie.

Verscheidende onderzoeken richten zich op de therapeutische relatie binnen face-to-face behandeling. De kwaliteit van de therapeutische relatie in face-to-face behandeling verschilt echter wel van de therapeutische relatie in de online context. Hulpverleners zijn zich bewust van het belang van een sterke therapeutische relatie en zetten vraagtekens bij de ontwikkeling hiervan binnen de online context. Het contact tussen hulpverlener en cliënt is binnen deze behandelingsvorm namelijk totaal anders. Bij praktijkbehandeling delen begeleider en cliënt dezelfde fysieke ruimte en is hun communicatie veel directer, zowel verbaal als nonverbaal. In de online behandeling ontbreekt de nonverbale communicatie totaal. Online behandeling vindt vaak plaats door middel van geschreven communicatie, waarbij afstand en anonimiteit centraal staan. Vandaar dat men zich gaat afvragen of een sterke therapeutische relatie opgebouwd kan worden in een online behandeling.

Over afhaken in de online context is relatief gezien weinig onderzoek gedaan. Volgens Eysenbach(2005) wordt weinig aandacht besteed aan waarom cliënten afhaken en hoe vaak dit gebeurt, de mate van uitval. Bij het opstellen van een nieuwe interventie of therapie wordt er veel onderzoek gedaan naar de effecten van de betreffende therapie, en de groep mensen die wel baat hebben bij cursussen en deze dus ook afronden. Een belangrijke bepalende factor voor het succes van een therapie is of deze wordt afgerond of niet, aldus Eysenbach(2005). De redenen voor uitval kunnen net zo belangrijk zijn als de redenen voor het slagen van een interventie. Onderzoek naar afhaken wordt doorgaans niet gepubliceerd omdat de therapie dan onsuccesvol zou lijken. Om het succes van een therapie te vergroten is het van belang het voortijdig afbreken van een behandeling zo veel mogelijk te voorkomen. Daarom richt deze studie zich op voorspellers voor afhaken. Het is belangrijk om te kunnen inschatten wie een verhoogd risico op uitval lopen en waarmee de kans op afhaken samenhangt.

Een onderzoek naar verklaringen voor vroegtijdig afhaken bij online therapieën is gedaan door Warmerdam, van Straten, Twisk, Riper & Cuijpers(2008) en Christensen, Griffiths & Farrer(2009). De resultaten wezen verschillende verklaringen uit; het overstappen naar een andere behandeling, verbetering van de klachten, te weinig tijd of motivatie hebben, technische of computerproblemen, gebrek aan face-to-face contact, het prefereren van medicatie of het gevoel hebben dat de behandeling niet werkt .

Beattie, Shaw, Kaur & Kessler(2009) hebben een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar een online behandeling met ondersteuning van een behandelaar door middel van online chat. De patiënten werden vooraf in een interview gevraagd naar de verwachtingen van de behandeling en achteraf naar de ervaringen van de behandeling. Uit het onderzoek kwam naar voren dat negatieve verwachtingen vooral te maken hadden met de manier van communiceren, zonder face-to-face contact leek het de patiënten moeilijk een goede relatie met de behandelaar te ontwikkelen. Daarnaast zagen ze op tegen het schrijven over gevoelens. Uit het onderzoek bleek verder dat de behandeling effectief en hulpvol

bleek voor deelnemer die goed overweg konden met computers en internet en geen problemen hadden met de anonimiteit van de behandeling en het schrijven over gevoelens.

Een ander onderzoek van Gerhards, Abma, Arntz, de Graaf, Evers, Huibers & Widdershoven(2011) richtte zich op de afhakers van de online zelfhulp cursus 'kleur je leven'. Deze cursus richt zich op patiënten met een depressieve stoornis, waarbij zij gedurende acht weken enkele oefeningen zelfstandig moeten maken. Zij hadden eenmalig e-mail contact met een professional. Van een groep van 200 mensen hebben slechts 40 de cursus afgerond, de mate van uitval was dus erg hoog. Uit het onderzoek van Gerhards e.a.(2011) bleek dat de afhakers het lastig vonden de oefeningen op hun eigen situatie toe te passen en geen verbetering zagen gedurende de cursus. Een ander punt is dat afhakers problemen ondervonden met het gebruik van de computer, door internetverbinding of gebrek aan privacy achter de computer. Mensen die de cursus wel afrondden gaven aan dat zij het gebruik van de computer juist als extra motivatie zagen voor de cursus, omdat ze het zo in eigen tijd en omgeving konden doen. Uit het onderzoek kwam verder naar voren dat de afhakers het persoonlijke contact misten bij de cursus, en hiermee discipline en motivatie. Ook bleek dat de afhakers geen steun kregen uit directe sociale omgeving, de deelnemers die het wel hebben afgerond, praatten met hun sociale omgeving over hun klachten.

Al met al geven de verschillende onderzoeken verschillende verklaringen voor afhaken bij zowel face-to-facebehandeling als online behandelingen, de verklaringen voor afhaken lopen echter enigszins uiteen en geven geen consistent beeld. Het ene onderzoek legt de nadruk op de therapeutische relatie, een ander onderzoek richt zich voornamelijk op schrijven over gevoelens. Ook lijken ze het niet eens over online therapie, is het gebrek aan persoonlijk contact een reden om af te haken, of geeft dit juist de anonimiteit die cliënten nodig hebben om zich aan een cursus over te geven? Wat de onderzoeken in elk geval met elkaar gemeen hebben is dat zij zich richten op wijsheid achteraf: wat waren de redenen om af te haken? Ook menen zij vooral algemeen geldende redenen te zoeken. Dit onderzoek zal zich daarom richten op de één-op-één communicatie tussen een begeleider en een cliënt om meer diepte te bieden. Daarin zal naar voorspellende factoren gezocht worden zodat een afhaker kan worden gesignaleerd voor deze is afgehaakt. Omdat de analyse van correspondentie tussen begeleider en deelnemer een heldere analytische methode vergt, zal de volgende paragraaf zich richten op de kwalitatieve analyse van psychotherapieprocessen.

1.2 Kwalitatieve analyse van psychotherapieprocessen

Uit de vorige paragraaf bleek welke factoren in therapie een rol spelen bij het afhaken. Om voorspellers te vinden voor afhaken is het van belang om te kijken of deze factoren terug te zien zijn in de correspondentie tussen begeleider en deelnemer, de therapieprocessen. Hiervoor is kwalitatieve analyse nodig, er zijn echter verschillende manieren waarop de analyse kan worden toegepast. In dit

onderzoek zal gebruik worden gemaakt van de holistische contentanalyse en de identiteitsanalyse, om deze methoden te verantwoorden zal hier eerst de kwalitatieve analyse van psychotherapieprocessen worden toegelicht. In de volgende paragraaf zal worden toegespitst op het belang van de identiteitsanalyse.

Oorspronkelijk werd er volgens Elliott (2012) in onderzoek naar psychotherapieprocessen onderscheid gemaakt tussen twee soorten onderzoek: die richting die onderzoek deed naar de effecten van therapie en zich bezighield met hoe een cliënt is veranderd na de behandeling en die richting die onderzoek deed naar het proces en zich bezighield met wat er tijdens de behandeling allemaal gebeurde. Greenberg kwam in 1986 met de *Change Process Research (CPR)*, hij vond daarmee een tussenweg tussen deze twee richtingen en deed daarmee onderzoek naar die processen die verandering teweegbrengen. CPR zoekt naar antwoord op de vragen hoe en waarom veranderingen plaatsvinden tijdens psychotherapieprocessen. Bij CPR kan men gebruik maken van verschillende methoden, hier zullen we ons beperken tot de methode van de discoursanalyse.

Discoursanalyse is een algemene term voor een aantal praktijken die elk met discours bezig zijn, hierbij kan men bijvoorbeeld denken aan conversatieanalyse, speech act theorie en de narratieve analyse (Potter, 2004). Het gaat niet alleen om een onderzoeksmethode, maar ook om een theoretisch perspectief dat met deze methode is verbonden, stelt van den Berg(2004). Hij geeft een overzicht van het veld rond de discoursanalyse en zet enkele uitgangspunten van deze uiteen.

Bij discoursanalyse gaat het om de manier waarop via taal sociale verhoudingen en identiteiten geconstrueerd worden. Dat is waar de analyse zich in dit onderzoek op zal richten. In de meeste benaderingen van tekstanalyses ziet men taal als reflectie van een realiteit buiten de taal. Taal wordt dan gebruikt als middel om informatie over de werkelijkheid over te dragen. Discoursanalyse ziet taal niet als uiting van de werkelijkheid, maar ziet taal als vorming van een werkelijkheid. Van den Berg(2004) licht vervolgens vier eigenschappen van de discoursanalyse toe;

- Taal wordt opgevat als constructie van een werkelijkheid, niet als een expressie daarvan.. Discoursanalyse is onderzoek naar de manier waarop werkelijkheden in taal vorm krijgen.
- Taalgedrag bestaat niet alleen uit de uitdrukking van intenties, maar produceren op zich betekenis.
- Taalhandelingen hebben gevolgen(net als sociale handelingen) en deze kunnen bedoeld of onbedoeld zijn.
- De discoursanalyse ziet taalgedrag als contextafhankelijk, sociale regels spelen een grote rol.

Tot slot licht van den Berg(2004) nog toe over de rol van sociale wenselijkheid in het antwoordgedrag van respondenten. Men omschrijft dit fenomeen vaak als ‘ruis’, die het zicht op ‘ware meningen’ verstoort. Vanuit de discoursanalyse bekeken is dit soort ruis juist een van de interessantere aspecten in vraaggesprekken. Bovendien gaat discoursanalyse ervan uit dat de door kwantitatieve survey-onderzoekers bedoelde ruis geen bijverschijnsel maar een principieel kenmerk is van vraaggesprekken: antwoordgedrag van respondenten is situatieafhankelijk. De diversiteit in antwoordgedrag is in het oogpunt van de discoursanalyse juist een interessant vraagstuk in plaats van een belemmering voor het ‘meten’ van een hypothetische werkelijkheid die ‘weerspiegeld’ zou worden in het antwoordgedrag, zo beweert Houtkoop-Steenstra(2000).

Een kwestie waarover de meningen sterk verdeeld zijn, betreft de relatie tussen tekst en context. Hierbij is de vraag welke rol de context bij de analyse van discursief materiaal krijg en hoe groot die rol mag zijn. Bij benadering van de conversatieanalyse is men van mening de context alleen bij de analyse te betrekken wanneer deze expliciet uitgesproken wordt. Men wil hiermee subjectieve interpretaties van de onderzoeker afwenden(Schegloff, 1997). De discoursanalyse hierentegen wil de context wel bij de analyse betrekken. Bij kritische discoursanalyse (CDA) vormt de verhouding tussen tekst en sociale context zelfs het centrale thema van onderzoek en theorievorming. Het mag duidelijk zijn dat in een zoektocht naar voorspellers voor afhaken bij een therapie de context een cruciale rol speelt.

Georgaca (2012) heeft onderzoek gedaan naar de verschillende methoden(o.a. discoursanalyse) om kwalitatieve analyse uit te voeren op psychotherapieprocessen en in hoeverre die methoden gebruik maken van volgens haar vier onmisbare elementen voor het analyseren van psychotherapieprocessen. Ten eerste moet hierbij gekeken worden naar psychotherapie als een betekenisvormend proces en moet er analyse plaatsvinden van de constructies die worden gevormd tijdens de sessies. Ten tweede moet er gekeken worden naar de verschillende zelfen van de cliënt met behulp van een performatieve micro-analyse. Ten derde moet er een analyse plaatsvinden van de interactie tussen cliënt en therapeut en de verschillende rollen die de therapeut moet vervullen. Ten slotte moet er rekening gehouden worden met socioculturele invloeden op het zelf en de interactie.

Van den Berg(2004) bespreekt verschillende elementen waar in de discoursanalyse rekening mee moet worden gehouden. Georgaca(2012) bespreekt in haar onderzoek verschillende elementen die volgens haar onmisbaar zijn in kwalitatieve analyse van psychotherapieprocessen en hoe dit in verschillende methoden tot uiting komt. Dit onderzoek zal proberen deze elementen te doen samensmelten in één analyse.

1.3 Identiteit

Uit voorgaande paragrafen is duidelijk geworden welke factoren een rol spelen bij afhaken bij een online therapie en welke elementen belangrijk zijn in het toepassen van kwalitatieve analyse op psychotherapieprocessen. Nu rest nog de vraag hoe deze analyse concreet tot uiting komt in dit onderzoek. Daarvoor zal een holistische contentanalyse plaatsvinden die een globale impressie van een casus geeft, daarnaast richt de analyse zich op de constructie van identiteit. Identiteit is in dit onderzoek van belang omdat de cursus ‘Op verhaal komen’ zich richt op identiteitsontwikkeling. Om de relevantie van identiteit voor dit onderzoek te verantwoorden, zal nu eerst de rol van identiteit in communicatie duidelijk worden gemaakt.

Smith en Sparks bespreken in *Qualitative Research* (2008) vijf verschillende narratieve perspectieven op het zelf en de identiteit. De perspectieven verschillen in de mate waarin zij identiteit als een meer persoonlijk construct of als een meer sociaal construct beschouwen. Aan de ene kant van het spectrum bevinden zich de psychosociale theorieën. Hoewel contextueel en sociaal beïnvloed, zien zij identiteit als een individueel construct. De theorie van McAdams over identiteit als een geïnternaliseerd en zich ontwikkelend levensverhaal valt binnen dit perspectief. Aan de andere kant van het spectrum bevindt zich het ‘performatief’ perspectief. Identiteit wordt hier volledig als een sociale actie beschouwd. Het accent ligt volledig op sociale en relationele patronen. Gergen is een belangrijke vertegenwoordiger van dit perspectief. Een algemene visie in de dialogische, narratieve en discourse literatuur is dat de zelf niet een voorgevormde entiteit is die geuit wordt door de spraak van de persoon, maar de zelf wordt meer gezien als een dynamisch doorlopend proces, dat ontvankelijk is voor verandering en zijn vorm krijgt door spraak en communicatie (Gergen, 1999). Hermans (2001) sluit zich ook aan bij dit ‘performatief’ perspectief en spreekt van het dialogische zelf, waarbij meerdere ik-posities, identiteiten, met elkaar in dialoog zijn,

Ook Androutsopoulos en Georgakopoulou stellen in *Discourse constructions of youth identities* (1993) dat identiteiten geen vastgelegde eigenschappen zijn, maar zich voortdurend ontwikkelende en aan de omstandigheden aanpassende, dynamische verschijnselen, die steeds opnieuw zichtbaar worden. In hun onderzoek uit dat zich in een constructie van identiteiten die vervolgens steeds opnieuw vorm krijgen. Wat deze veranderingen teweegbrengen zijn factoren als persoonlijke omstandigheden, steeds wisselende contexten, etniciteit, etc.

Voorgaande geeft een goed beeld van hoe men identiteit kan definiëren. De cursus ‘Op verhaal komen’ maakt gebruik van identiteitsconstructie en heeft als doel deelnemers anders te laten kijken naar zichzelf, en hun identiteit te doen ontwikkelen. Zo worden voortdurend identiteiten in beweging gezet en – steeds opnieuw – geconstrueerd door middel van communicatie. Deze studie zal de identiteitsconstructie van een drietal deelnemers in kaart brengen om te kijken of bepaalde identiteitsconstructies voorspellende waarde hebben voor afhaken bij een online zelfhulp cursus.

1.4 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek staan een aantal doelstellingen centraal. We wensen graag meer inzicht te krijgen in de ervaring van de cursisten en daarmee hun motivatie en sterke en zwakke punten tijdens het doorlopen van de opdrachten. Deze elementen zullen geanalyseerd worden aan de hand van een holistische contentanalyse. Daarnaast heeft dit onderzoek als doel een verband te brengen tussen afhaken en verschillende identiteiten die tijdens de correspondentie relevant worden gemaakt, dit door een identiteitsanalyse. Voorgaande onderzoeken richtten zich achteraf op redenen voor afhaken, dit onderzoek zal de aandacht vestigen op voorspellers op afhaken tijdens het deelnemen aan de cursus. Als we hier meer inzicht in krijgen, kan dit zorgen voor een verbetering van online zelfhulpcursussen en zo het percentage afhakers verminderen. De volgende onderzoeksvraag is opgesteld:

Is er verschil in therapieprocessen tussen mensen die een online zelfhulpcursus wel en niet afronden, en welke verschillen hebben voorspellende waarde voor het afhaken?

De onderzoeksvraag zal beantwoord worden aan de hand van de volgende deelvragen:

- 1) Wat zijn casusspecifieke kenmerken?
- 2) Hoe kenmerkt zich de identiteitsconstructie per casus?
- 3) Welke verschillen hebben voorspellende waarde voor afhaken?

*Het begrip ‘therapieprocessen’ wordt in dit onderzoek gedefinieerd aan de hand van een holistische contentanalyse en een identiteitsconstructie.

**‘Een online zelfhulpcursus’ wordt in dit onderzoek onderzocht aan de hand van de cursus ‘Op verhaal komen’.

2. Methode

In dit hoofdstuk zal duidelijk worden hoe het onderzoek eruitziet. Hierbij zal eerst achtergrondinformatie worden gegeven over de cursus 'Op verhaal komen'. In paragraaf 2.2 zal worden ingegaan op de participanten en de opzet van het onderzoek. In paragraaf 2.3 worden de stappen van de analyse toegelicht en geeft tot slot een overzicht van de codering voor de analyse.

2.1 Zelfhulpcursus 'op verhaal komen'

De Universiteit Twente heeft een preventieve zelfhulpcursus ontwikkeld, die onder e-mail begeleiding kan worden doorlopen. Deze cursus is gelijknamig aan en bestaat uit het zelfhulpboek 'Op Verhaal Komen', geschreven door Ernst Bohlmeijer en Gerben Westerhof (2010). Dit boek helpt mensen aan de hand van hun eigen herinneringen hun leven richting te geven en negatieve gebeurtenissen te verwerken. 'Op verhaal komen' is geschikt voor mensen die kampen met lichte tot matige depressieve verschijnselen en is in dit onderzoek gericht op mensen in de tweede levensfase (40+).

De cursus kan thuis in eigen tijd worden uitgevoerd, onder e-mail begeleiding van een counselor. Het contact bestaat uit ondersteuning bij het proces en inhoudelijke ondersteuning. De deelnemers krijgen wekelijks inhoudelijke feedback op de kern van de opdrachten die zij per e-mail naar de counselor hebben opgestuurd. De cursus geeft deelnemers tien weken de tijd om acht opdrachten te doorlopen, in deze studie zal de analyse plaatsvinden over de eerste vier weken. Elke week betreft de opdracht een ander thema in het leven, zoals bijvoorbeeld: 'jonge jaren en familie' en 'liefde en vriendschappen'. Het percentage afhakers voor bibliotherapie blijkt even hoog als bij een therapeut geassisteerde behandeling. De percentages voor afhakers bij zelfhulpinterventies liggen tussen de 0-15% (Cuijper, 1997). Aan de betreffende cursus waar de deelnemers voor dit onderzoek uit zijn verworven hebben in totaal 58 cursisten deelgenomen. Van deze 58 hebben 44 mensen de cursus succesvol afgerond, wat betekent dat 14 mensen vroegtijdig zijn afgehaakt, dat is maar liefst een afhakerspercentage van 24%.

2.2 Procedure en opzet

Deze studie vormt deel van een groter onderzoek naar de cursus *Op verhaal komen*. De begeleiders van de cursus hebben het e-mailcontact en de gemaakte opdrachten van de deelnemers opgeslagen. Deze documenten bevatten dus de gemaakte opdrachten, de feedback van de begeleiders hierop en de reactie van de deelnemers op deze feedback, gedurende de 10 weken van de cursus.

Voor deze studie zijn 6 deelnemers van de 58 doelgericht gekozen, op basis van het wel of niet afhaken. Een criterium hierbij is geweest dat zij tenminste tot en met week 4 aan de cursus hebben meegewerkt. De begeleider heeft de 6 deelnemers verdeeld over deze studie en een synchroon lopende studie van een mede-onderzoeker, er is geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Meer achtergrond-informatie over de drie deelnemers van dit onderzoek is te vinden in het resultaatendeel (Hoofdstuk 3). De namen van de deelnemers zijn pseudoniemen om de anonimiteit van de deelnemers te waarborgen. Zij hebben achteraf toestemming gegeven voor het gebruik van hun

citaten. Het betreft een blind onderzoek, wat betekent dat aan beide onderzoekers niet is vermeld welke deelnemers zijn afgehaakt en welke de cursus hebben afgerond. De 6 deelnemers zijn geselecteerd door de studiebegeleiders. De analyse zal worden gedaan over de eerste 4 weken van de cursus (met de voorstelmails meegeteld 5 analyseweken), en na de analyse zal pas bekend worden voor de onderzoekers welke deelnemers de cursus uiteindelijk hebben afgerond. Er is hier gekozen voor een blind onderzoek zodat de onderzoekers niet worden beïnvloed door de uitkomsten en een confirmatie bias uit te sluiten.

2.3 Data-analyse

De data-analyse richt zich op de kwalitatieve analyse van identiteiten van de begeleider en deelnemer en de interactie tussen beide. Voor de analyse van de correspondentie is er in samenwerking met de begeleiders een nieuwe onderzoeksmethode ontwikkeld die bestaat uit de volgende stappen:

1) *De ontwikkeling van codes*

In dit onderzoek is er onderscheid gemaakt tussen verschillende identiteiten zowel van de deelnemer als van de begeleider. Om onderscheid te kunnen maken tussen de verschillende identiteiten zijn er twaalf codes opgesteld (zeven voor de deelnemer en vijf voor de begeleider). Ook is er een onderscheid gemaakt tussen de verschillende interacties die er kunnen plaatsvinden tussen begeleider en deelnemer. De verschillende vormen van interactie zijn onderverdeeld in een tiental interactiecodes. Deze codes zijn gedeeltelijk gevormd op basis van de literatuur, en vervolgens aangevuld met behulp van een pilot analyse. Deze pilot analyse is in samenwerking met een mede-onderzoeker gedaan en hieruit kwam een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van 65,6%. Dit is berekend op basis van het aantal gelijke coderingen in relatie tot het totaal aantal coderingen.

De e-mails werden onderverdeeld in fragmenten op basis van de identiteit van waaruit deze geschreven is. Dat wil zeggen dat een fragment begint en eindigt op de plek waar een omschakeling plaatsvindt van de ene naar de andere identiteit van waaruit deze geschreven is. Elk fragment krijgt een code vanuit welke identiteit deze geschreven is, dit kan zowel deelnemer als begeleider zijn, en een code voor het type interactie dat plaatsvindt. Een fragment krijgt een extra identiteitscode wanneer deze duidelijk interactie vertoont met een identiteit van de gesprekspartner. Elk fragment krijgt dus minstens twee, en maximaal drie codes toegewezen.

De lengte van een fragment kan variëren van een enkele zin tot een opdracht bestaande uit drie alinea's, dit is afhankelijk van hoelang eenzelfde identiteit aan het woord blijft.

In Tabel.2.1 tot en met 2.3 staat een totaaloverzicht van de verschillende identiteiten en interactiecodes, daarbij wordt ook een definitie per code gegeven, geïllustreerd met een voorbeeld uit de pilot analyse.

2) *Holistische contentanalyse within case*

De analyse in dit onderzoek vindt plaats door eerst een holistische contentanalyse uit te voeren, deze is gebaseerd op de methode van Lieblich (1998). In deze stap wordt een globale impressie gegeven van de deelnemer per casus. Hier wordt een zo duidelijk mogelijk beeld geschetst van de persoon om de identiteitsanalyse een plek te kunnen geven in zijn context. Hierbij wordt respectievelijk gekeken naar de motivatie voor de cursus, het doorlopen van de opdracht, sterke en zwakke aspecten en tot slot de waardering voor de begeleider.

3) *Verloop identiteitsconstructie within case*

Na de holistische contentanalyse zal er een analyse van de identiteitsontwikkeling worden gedaan. In deze stap wordt gekeken naar de identiteitsconstructie per casus. Er wordt gekeken wanneer door wie welke identiteiten worden geïnitieerd, en wat hiermee vervolgens wordt gedaan. Het is hierbij belangrijk te kijken welke rol beide gesprekspartners hierbij spelen. Het verloop van de identiteitsconstructies worden weergegeven in gestapelde kolomdiagrammen, dit geeft een overzicht van in welke mate de verschillende identiteiten naar voren komen en hoe deze proporties per week veranderen. Deze figuren geven het verloop van de identiteitsconstructies weer.

4) *Vergelijking cross-case*

De informatie die naar voren is gekomen in stap 2 en 3 worden hier met elkaar vergeleken. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de drie casussen? Hierbij wordt rekening gehouden met zowel de holistische contentanalyse als de identiteitsconstructie. Bij de contentanalyse zal er vergelijking plaatsvinden van de motivatie voor de cursus, het doorlopen van de cursus en aspecten van de cursus die wel of juist niet goed bevielen. Bij de identiteitsconstructie zal er gekeken worden naar de identiteiten van de deelnemer zowel als de rol die de begeleider aannam.

Aan de hand van bovenstaande analysestappen zal duidelijk worden wat elke casus kenmerkt en wat de grootste verschillen tussen de drie casussen zijn, en zal daarmee antwoord geven op de opgestelde deelvragen (zie par.1.4). Door in stap 4 de casussen met elkaar te vergelijken zullen er verschillen relevant worden gemaakt die een voorspellende waarde hebben voor het afhaken. Na deze stappen te hebben doorlopen zal ik tot een conclusie komen over voorspellers voor afhaken.

Tabel 2.1.

Identiteiten Deelnemer

Identiteit	Definitie	Voorbeeld
Herstellende zelf	De deelnemer geeft aan last van eerdere ervaringen te ondervinden en is bezig met het verwerken van leed.	<i>Ik was te bang, dat ik wederom te grazen zou worden genomen. Maar nu na de dood van Gemma heb ik nu besloten om na de rouw periode van 8 maanden, mij weer volledig open te stellen voor een nieuwe relatie.</i>
Groeiende zelf	De deelnemer toont de behoefte zich als mens te ontwikkelen.	<i>Ik heb dan ook diverse cursussen gevolgd, net zoals nu weer.</i>
Autobiografische zelf	De deelnemer vertelt over zijn eigen leven en ervaringen uit het verleden, dit zonder duidelijke positieve of negatieve waardering.	<i>Ik was kennelijk de laatste in mijn klas, die nog heilig in Sinterklaas geloofde en werd dan ook door hen brut uit mijn droom gewekt. Ik werd door hen compleet voorgelicht met de nodige bewijzen erbij, zoals bijvoorbeeld, dat de Sint, die bij ons op school kwam, de man van het potlood en pennenwinkeltje was.</i>
Geïdealiseerde zelf	De deelnemer vertelt over zijn eigen leven en ervaringen uit het verleden en presenteert zich hierbij van zijn beste kant, al dan niet waarheidsgetrouw.	<i>Intussen was ik druk bezig om de VVV gids van Utrecht vol te krijgen met reclame-uitingen, wat mij goed afging. Ik had hem na twee maanden vol, waar ze voor mij met drie man een jaar mee bezig waren geweest.</i>
Onwenselijke zelf	Deelnemer vertelt over zijn eigen leven en ervaringen uit het verleden en uit hierbij ontevredenheid over zichzelf of over wat hem is overkomen/aangedaan.	<i>Pa had voor mij een plaatsje besproken op een internaat in Stevensbeek, om de brugklas te gaan doen. Basta, geregeld! Dat kinderachtige en kleinzielige Roomse kostschoolleven daar heeft mij bepaald niet positief beïnvloed.</i>
Cursist	De deelnemer toont de behoefte om een nuttige deelnemer te zijn en te voldoen aan de verwachtingen van de begeleider. Hieronder vallen ook praktische vragen over de cursus.	<i>Zou je mij a.u.b. kunnen uitleggen wat er precies verwacht wordt met uitvoeren van de opdrachten?</i>
Therapietrouwe zelf	De deelnemer laat zien gemotiveerd te zijn om de cursus op de bedoelde manier te volgen.	<i>Ik heb heel veel oefeningen gedaan van het eerste hoofdstuk, die zal ik je niet allemaal opsturen, maar een ervan doe wel hierbij.</i>

Tabel 2.2.

Identiteiten Begeleider

Identiteit	Definitie	Voorbeeld
Empathische zelf	De begeleider reageert op een empathische manier, om begrip te tonen en de therapeutische band op te bouwen, te versterken of te behouden.	<i>Je vertelt over de mensen in je omgeving en hoe zij jou, of beter gezegd, hoe zij jou niet benaderen na het overlijden van je vrouw. En dat is moeilijk.</i>
Organisatorische zelf	De begeleider noemt dingen van organisatorische aard.	<i>Vanwege het tijdsbestek van de cursus slaan we aankomende week hoofdstuk 5 over en gaan we verder met hoofdstuk 6.</i>
Methodische zelf	De begeleider verheldert de opdrachten	<i>Zo probeert stap 1 uit te vinden wat de rode draad in je leven is. Stap 2 probeert te verhelderen hoe je het leven hebt opgedeeld, welk thema kwam er in elk hoofdstuk van je leven naar voren, wat was er belangrijk in een bepaalde periode en hoe liep de periode af? Een soort van samenvatting en overzicht van een aantal hoofdstukken in je leven.</i>
Reflecterende zelf	De begeleider reageert op iets van de deelnemer, met de bedoeling om de deelnemer hier dieper of anders over na te laten denken.	<i>Heb je een idee waarom je vader op deze manier handelde? Paste dat binnen de tijd waarin dit plaatsvond? En heeft het je, achteraf gezien, misschien ook iets goeds gebracht?</i>
Mens	De begeleider die eigen ervaringen relevant maakt of persoonlijke ervaringen deelt.	<i>Op dit moment zit ik in mijn afstudeerjaar van de opleiding Psychologie aan de Universiteit Twente. Een studie die goed bij me past.</i>

Tabel 2.3.

Interactiecodes

Interactie	Definitie	Voorbeeld
Bevestigt	Het bevestigen van de eigen identiteit die reeds tot stand is gebracht of een identiteit van de gesprekspartner.	<i>Jij ook heel hartelijk bedankt voor je ondersteuning.</i>
Ontkracht	Het ontkrachten van een identiteit die reeds tot stand is gebracht, door zichzelf of de gesprekspartner.	<i>Zoals ik vorige week al meldde, heb ik deze 2 weken gelukkig wat werkzaamheden, dus heb ik niet zoveel tijd kunnen besteden aan de opdracht.</i>
Nuanceert	Het nuanceren van een (meestal onwenselijke) gedeelde ervaring van de gesprekspartner.	<i>Maar je hebt later een mooi succesvol bedrijf gestart en misschien de schade wel ingehaald!</i>
Verkent	Meer duidelijkheid vragen over een geconstrueerde identiteit.	<i>Heb je ook voorbeelden dat je wel vertrouwen had?</i>
Initieert	Het initieren van eigen of anders identiteit.	<i>Op dit moment zit ik in mijn afstudeerjaar van de opleiding Psychologie aan de Universiteit Twente. Een studie die goed bij me past.</i>
Onderhandelt	Een poging doen de situatie van een andere kant te belichten.	<i>Heb je een idee waarom je vader op deze manier handelde? Paste dat binnen de tijd waarin dit plaatsvond? En heeft het je, achteraf gezien, misschien ook iets goeds gebracht?</i>
Nodigt uit	Het uitnodigen van een identiteit van de gesprekspartner.	<i>Hoe ben je daar mee omgegaan? Wat heeft je daarbij geholpen?</i>
Bemoedigt	Het bemoedigen van een identiteit van de gesprekspartner.	<i>Je schrijft vervolgens kort een aantal doelen op. Dat is een goed begin. Ook het lezen over de familiereünie doet me deugd.</i>
Vervolgt	Het vervolgen van eigen identiteit die reeds is geïnitieerd.	<i>Ik ben nog vergeten te vertellen, wat mijn motivatie was om aan de cursus deel te nemen.</i>
Herinitieert	Een identiteit die reeds is geïnitieerd maar is komen te vervallen, wederom oppikken.	<i>Ik zal het wel gaan missen, maar ik wens je ook nog heel veel sterkte met de rest van je studie!</i>

3. Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk zullen de onderzoekgegevens worden uiteengezet aan de hand van drie casussen. In paragraaf 3.1 komt Karin aan bod, in paragraaf 3.2 Leila en in paragraaf 3.3 Mark. Deze namen zijn pseudoniemen om de anonimiteit van de deelnemers te waarborgen. Elke casus begint met een holistische contentanalyse van de deelnemer en bijbehorende correspondentie. Vervolgens zal het verloop van de identiteiten besproken worden en tot slot waardoor de casus gekenmerkt wordt. In paragraaf 3.4 volgt een vergelijkende analyse van de drie casussen, waarbij aandacht wordt geschonken aan de overeenkomsten en verschillen in zowel de holistische contentanalyse als de identiteitsanalyse. Hieruit zal tot slot blijken welke voorspellers voor afhaken in deze analyse naar voren zijn gekomen.

3.1 Casus 1: Karin

Holistische contentanalyse:

Karin is een vrouw van 49 jaar, zij heeft geen kinderen en geen broers of zussen. Zij geeft aan dat ze altijd een rustig, burgerlijk leven heeft geleid en kon genieten van kleine, dagelijkse dingen. Zij is tevreden met haar werk als bureauredacteur maar heeft nooit ambitie gehad om carrière te maken. Sinds haar partner drie jaar geleden is overleden, mist ze iets in haar leven. Zij omschrijft haar motivatie om de cursus te volgen als volgt:

‘Nu ik alleen ben, ligt dat anders en moet ik constateren dat er iets in mijn leven ontbreekt. Ik ben op zoek naar iets waaruit ik voldoening kan putten, maar ik weet niet goed wat dat zou moeten zijn. Ik hoop dat deze cursus mij in een bepaalde richting kan wijzen.’

Week1: jonge jaren en familie

Karin omschrijft in de eerste week haar jeugd in drie woorden als “veilig, zorgeloos en gelukkig”. Haar moeder was al veertig toen ze werd geboren en ze is enig kind gebleven. Haar moeder was huisvrouw van wie ze het ‘hoe het hoort’ syndroom heeft overgenomen, zij was erg gevoelig voor hoe het hoorde en erg gedisciplineerd. Haar vader was een harde werker van wie ze het binnenvetterige heeft overgenomen. Karin omschrijft zichzelf als kind actief, dominant en een beetje verwend.

Week2: adolescentie en volwassenwording

In de tweede opdracht gaat het om identiteitsherinnering, hierbij vertelt Karin dat zij zichzelf eigenlijk altijd als gemakkelijk beïnvloedbaar heeft gevoeld en iedereen altijd tevreden wilde houden. Ze geeft aan dat ze zichzelf nog steeds zo ziet. Zij beschrijft hierbij een incident in de eerste klas wat dit gevoel goed weergeeft:

“Ik durfde dat niet te weigeren. Maar ik mocht natuurlijk ook mijn eigen vriendinnen niet te kort doen, gelukkig was er voor hen ook nog plaats. Maar het eindresultaat was een onsamenhangend clubje waar niemand blij mee was.”

Week3: werk en zorg

In week drie betreft het thema zorg, waarbij Karin aangeeft dat zij hier niet zoveel mee heeft:

“zorgen heeft nooit een grote rol in mijn leven gespeeld. Ik ben niet erg zorgzaam van aard. Ik heb geen kinderen. Ik heb niet eens een kat omdat ik dat teveel gedoe vind.”

Zij heeft al eerder aan gegeven dat zij voor haar 90-jarige moeder zorgt, maar in de opdracht komt enkel haar man naar voren voor wie zij heeft gezorgd. Haar man is inmiddels overleden aan een ziekte waar zij verder niet over uitwijdt.

Week4: liefde en vriendschappen

In de opdracht van week 4 vertelt Karin hoe ze haar man heeft ontmoet. Hun relatie begon als een buitenechtelijke verhouding maar eindigde in een 25-jarige *trouw bondgenootschap*, zoals ze zelf omschrijft.

Moeite met:

Uit de e-mails komt naar voren dat Karin vooral moeite heeft met het schrijven van alternatieve verhalen: *“Sommige opdrachten lukken niet zo goed. Met name het vinden van een alternatief verhaal voor de dominante herinnering vind ik moeilijk.”*

Sterke punten:

Karin laat zich positief uit over de ervaring van het schrijven: *“Het schrijven bevalt mij goed. Ik ga er in de tijd die ik ervoor uittrek helemaal in op. Ook ben ik er gedurende de week wel over aan het nadenken.”*

Waarde begeleider:

Een specifieke waardering voor de begeleider geeft Karin niet, wel bedankt zij deze voor de feedback wat als bevestiging kan worden gezien: *“Bedankt voor je feedback”, en: “Wederom bedankt voor je feedback”.*

Manier van schrijven:

Karin komt geordend en analytisch over. Wanneer zij vertelt over haar verleden geeft ze aan dat ze niet altijd tevreden is geweest met hoe ze met bepaalde dingen omgaat, en dat dit eigenlijk nooit is veranderd. Ze komt niet over als iemand die opkomt voor zichzelf en haar wensen. Ze schrijft voornamelijk met de houding ‘zo gaan die dingen nou eenmaal’. Ze schrijft haar opdrachten in mooi lopende verhalen, waardoor het lijkt dat ze er de nodige tijd en aandacht aan schenkt.

Beschrijving Identiteitsontwikkeling(zie tabel 3.1 en 3.2):

Voorstelmail

De correspondentie begint met een voorstelmail van begeleider Marieke. In deze mail initieert zij in eerste instantie voornamelijk haar organisatorische identiteit, ook laat zij haar menselijke kant zien. Dit is overigens ook de enige keer dat Marieke iets van haar menselijke identiteit laat zien, hierbij verklaart zij: *“ik hoop dat u een beetje een beeld van me heeft kunnen vormen, dat maakt het contact wat “menselijker” zo via de e-mail.”*

Karin reageert op deze mail door zichzelf ook voor te stellen. Wanneer zij haar motivatie voor de cursus toelicht initieert zij haar groeiende identiteit, waaruit blijkt dat zij de wil heeft om te groeien met behulp van deze cursus: *“ik hoop dat deze cursus mij in een bepaalde richting kan wijzen.”*

Vervolgens initieert zij haar rol als cursist en leidt zo haar opdracht in:

“Bijgaand stuur ik je een van de opdrachten van week1, teruggebracht tot een A4-tje. Ik hoop dat ik goed begrepen heb dat dat zo de bedoeling is.”

Week1

In de opdracht van week 1 komt voornamelijk de autobiografische identiteit naar voren. Karin vertelt over haar jeugd zonder hierbij uit te wijden naar echt onwenselijke of geïdealiseerde kanten. Ze vertelt over haar vader en moeder en hoe zij zelf als kind was, volgens zichzelf een *“verwend monstertje”*, waardoor toch kort een onwenselijke zelf naar voren komt.

In de feedback op week 1 initieert Marieke de schrijversidentiteit van Karin: *“je schrijft heel duidelijk en dat maakt het voor mij gemakkelijk om me in te leven. Hoe was het voor je om hiermee aan de slag te gaan?”*

Vervolgens reflecteert zij op de gemaakte opdracht en ontkracht hierbij ook een beetje de onwenselijke identiteit van Karin: *“En dat je een scene hebt getrapt, hoe denk je daar op terug? Mijn eerste reactie was dat ik wel moest lachen, met name om je zelfspot daarna.”*

Week2

In week2 reageert Karin eerst op de feedback van Marieke en bevestigt hierbij haar identiteit als schrijver als volgt:

“het schrijven bevalt mij goed. Ik ga er in de tijd die ik ervoor uittrek helemaal in op. Ook ben ik er gedurende de week wel over aan het nadenken. Sommige opdrachten lukken niet zo goed. Met name het vinden van een alternatief verhaal voor de dominante herinnering vind ik moeilijk.”

Vervolgens komt in de opdracht van week2 naast een autobiografische identiteit ook duidelijk de onwenselijke identiteit naar voren. Een onwenselijke identiteit van hoe zij vroeger was, maar tegelijkertijd laat zij merken dat zij hier nog steeds wel eens last van heeft: *“het is lang geleden, en ik kan de dertienjarige van toen best vergeven, maar ik zie mezelf nog steeds wel als iemand die zich*

gemakkelijk laat beïnvloeden door anderen en die bij moeilijke keuzes altijd probeert te schipperen om iedereen tevreden te houden, wat lang niet altijd het gewenste effect heeft.”

In de feedback op week2 wordt nogmaals de schrijversidentiteit bemoedigd door de begeleider. Dit wordt gevolgd door weer een reflectie op de opdracht. Daarbij wordt de net omschreven onwenselijke identiteit bevestigd en vervolgens genuanceerd: *“je vertelt dat je een bemiddelaar bent, lees ik dat goed? Dat lijkt me ook een hele fijne eigenschap. Zijn er situaties waarin dat wel het gewenste effect heeft (gehad)?*

Week3

Karin bevestigt de reflectie kortaf met: *“bemiddelende rol ..., ja dat klopt soms wel.”*, maar gaat verder niet in op andere feedback. Bij de derde opdracht zet Karin weer voornamelijk een autobiografische identiteit neer, wat hierbij opvalt, is dat zij vertelt over haar man vlak voordat hij overleed, maar dat in haar opdracht geen onwenselijke identiteit naar voren komt. Zij omschrijft dit zelf ook als *‘een specifieke positieve herinnering’*.

De reactie van Marieke op opdracht3 laat wat meer gevoel zien en brengt hierbij ook duidelijk een empathische identiteit tot stand: *“Bedankt voor je ontroerende verhaal, het is tegelijkertijd droevig maar ook mooi hoe je man toegeeft op zo’n humorvolle manier. Heb ik dat goed verstaan?... Ik vind ook een diepe saamhorigheid uit de tekst spreken. Klopt dat? Wat betekende hij voor jou en wat betekende jij voor hem? Wat heb jij van hem geleerd dat je nu nog helpt in je leven? Wat zou hij nu tegen jou kunnen zeggen?”*

Met deze vragen herinitieert Marieke eigenlijk de herstellende identiteit van Karin. Wat hierbij opmerkelijk is, is dat Karin deze zelf niet eerst heeft neergezet. In de voorstelmail initieerde Karin de herstellende zelf door aan te geven dat zij sinds het overlijden van haar man een leegte voelt en deze herstellende zelf wordt pas hier in week3 weer herinitieert.

Week4

In week4 bevestigt Karin de reflectie van Marieke kortaf met: *“Ja, de saamhorigheid tussen mijn man en mij was groot.”* maar ook hier gaat zij niet verder in op de andere vragen die gesteld zijn. In de opdracht van week4 wordt de autobiografische identiteit vervolgd.

In de feedback van week4 wordt de autobiografische identiteit van Karin bevestigd maar verder geen vragen gesteld.

Tabel 3.1.

Interactieoverzicht Identiteitsontwikkeling Deelnemer Karin

Identiteit	Voorstel		Week1		Week2		Week3		Week4	
	D	B	D	B	D	B	D	B	D	B
Deelnemer:										
Herstellende	In.			Bem.				Her.		
Groeiende	In.									
Autobiogr.	In.			Nod.	Verv.		Verv.	Bev.	Verv.	Bev.
Schrijver				Nod.	In.	Bem.				
Cursist	In.			Nod.		Bem.		Bem.		
Therapietr.										
Geïdealiseerde			In.	Bev.			Her.			
Onwenselijke			In.	Ont.	Nuan.	Ond.	Verv.			

*bev. = bevestigt, ont. = ontkracht, nuan. = nuanceert, verk. = verkent, in. = initieert,

ond. = onderhandelt, nod. = nodigt uit, bem. = bemoedigt, verv. = vervolgt, her. = herinitieert

Tabel 3.2.

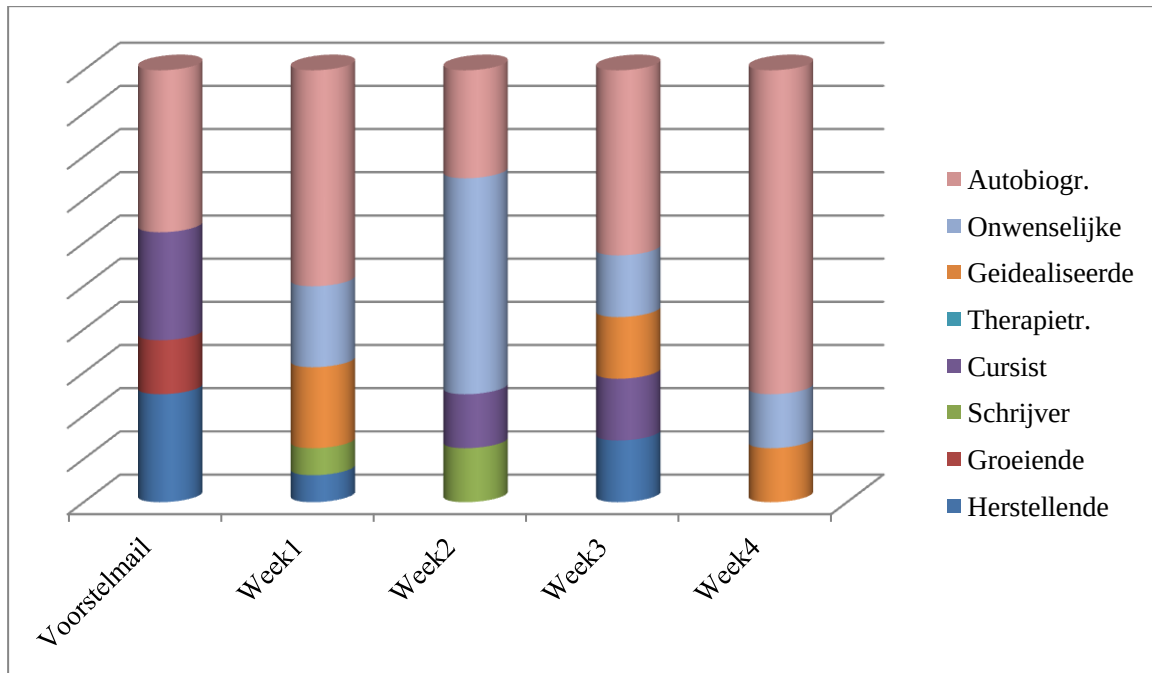
Interactieoverzicht Identiteitsontwikkeling Begeleider Marieke

Identiteit	Voorstel		Week1		Week2		Week3		Week4	
	D	B	D	B	D	B	D	B	D	B
Begeleider:										
Empathische				In.		Verv.		Verv.		Verv.
Organisatorische		In.		Verv.		Verv.		Verv.		Verv.
Methodische						Ond.				
Reflecterende				In.	Bev.	Verv.	Bev.	Verv.	Bev.	Verv.
Mens		In.								

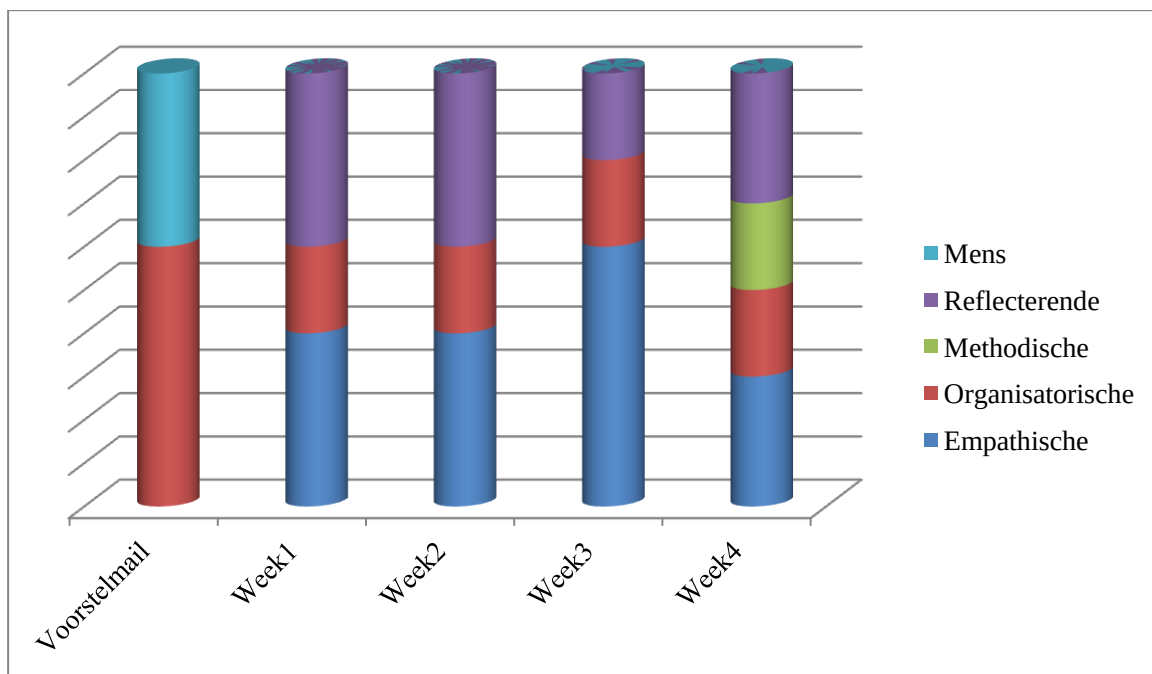
*bev. = bevestigt, ont. = ontkracht, nuan. = nuanceert, verk. = verkent, in. = initieert,

ond. = onderhandelt, nod. = nodigt uit, bem. = bemoedigt, verv. = vervolgt, her. = herinitieert

Figuur 3.1.

Identiteitsontwikkeling Deelnemer Karin

Figuur 3.2.

Identiteitsontwikkeling Begeleider Marieke

Conclusie casus Karin:

Conclusie holistische contentanalyse

Karin geeft aan dat er iets in haar leven ontbreekt sinds haar man is overleden en ze alleen is. Ze hoopt dat deze cursus haar in een bepaalde richting kan wijzen waar ze voldoening kan vinden. Ze geeft aan dat het schrijven haar bevalt en ze er helemaal in opgaat, wel heeft ze soms moeite met opdrachten en het vinden van een alternatief verhaal. Karin schrijft voornamelijk feitelijk en laat hierbij weinig gevoel spreken. Ook gaat zij niet in gesprek met de begeleider, de correspondentie bestaat vooral uit een opsomming van opdrachten en feedback hierop.

Conclusie identiteitsanalyse

Karin schrijft in haar opdrachten veel vanuit autobiografische identiteit. Hierbij komt af en toe het onwenselijke zelf naar voren. De begeleider reageert hierop door de autobiografische identiteit te bevestigen door te samenvatten en hierop te reflecteren, hierbij probeert de begeleider het onwenselijke zelf te verkennen en Karin te laten nadenken over hoe de negatieve ervaringen haar nu kunnen helpen en zo om te schakelen naar het positieve. De begeleider zet hiermee in op het herstellende zelf en geïdealiseerde zelf. Karin gaat meestal niet in op de feedback van de begeleider, maar gaat verder met de volgende opdracht. Haar reacties op de feedback zijn erg kortaf. Zij laat niet echt merken welke ervaringen zij nog moet verwerken, en zo komt het herstellende zelf ook weinig aan bod. Men zou dit kunnen interpreteren als dat zij zich niet helemaal openstelt voor de cursus.

Deze casus wordt gekenmerkt door grote aandacht voor de autobiografische identiteit van Karin en de reflecterende en uitnodigende identiteit van Marieke. Karin gaat niet echt in gesprek met Marieke, dit is ook terug te zien in de identiteitsanalyse, er vindt relatief weinig interactie plaats.

Afweging voorspellers afhaken vs. doorgaan

Uit de analyse komen verschillende voorspellers voor afhaken naar voren. In eerste instantie lijkt haar motivatie voor de cursus sterk, hierin geeft zij aan dat ze hoopt dat de cursus haar kan helpen voldoening te vinden. Bij nader inzien kan dit juist een voorspeller voor afhaken zijn, doordat ze hierdoor wellicht te veel van de cursus verwacht en de effectiviteit van de cursus haar zo tegenvalt. Verder geeft Karin geen waardering voor de steun van de begeleider. Ook geeft ze aan moeite te hebben met het vinden van alternatieve verhalen, wat terug te zien is in de identiteitsanalyse. Daaruit is gebleken dat zij wel een onwenselijke identiteit laat zien, maar het lastig vindt meer richting te geven aan haar herstellende en groeiende identiteit. Ook gaat zij niet voldoende in op de feedback van Marieke, waardoor de therapeutische band niet erg sterk lijkt.

Voorspellers voor het afhaken van Karin zouden kunnen zijn: een te hoge verwachting van de effectiviteit van de cursus, moeite met schrijven over gevoelens en de methode (het vinden van alternatieve verhalen).

Voorspellers voor het afronden van de cursus zijn: het “hoe-het-hoort syndroom” en de gedisciplineerdheid waardoor ze afhaken niet als een optie ziet. De therapietrouwe identiteit komt niet

naar voren uit de identiteitsanalyse, maar blijkt wel uit de persoonlijkheid van Karin. Ook geeft ze aan dat ze wel helemaal opgaat in het schrijven.

Bij het afwegen van de voorspellers komt het beeld dat men krijgt van de persoonlijkheid van Karin sterk naar voren. Op basis van de identiteitsanalyse alleen zou ik voorspellen dat zij afhaakt, maar door aanvulling van de holistische contentanalyse komt heel sterk een beeld naar voren dat Karin simpelweg geen ‘afhaker’ in zich heeft, zij doet dingen ‘zoals het hoort’, en zal hierdoor de cursus afronden.

3.2 Casus 2: Leila

Holistische contentanalyse:

Leila is een vrouw van 59 jaar en moeder van twee dochters (33 en 22 jr). Zij is geboren in Bosnië en hierheen gevlucht toen de oorlog uitbrak. Leila omschrijft haar jeugd als een ongelukkige tijd, zij is erg ontevreden over beide ouders en heeft hier nog steeds moeite mee, haar vader was agressief en mishandelde zijn kinderen regelmatig en moeder kwam niet voor haar kinderen op. Wel heeft Leila veel steun gehad aan haar broer en zus. Ze zit nu in de WAO en heeft moeite met niets doen en dus ook tijd over. Op de vraag wat haar motivatie voor deze cursus is antwoordt zij het volgende:

“ik heb impulsief gereageerd op een artikel van de universiteit Twente en ik moest even nadenken over mijn motivatie. Ik denk dat de volgende factoren het meeste invloed hebben gehad om de cursus te volgen:

- *Ik ben nieuwsgierig en aan iets nieuw toe; nieuwsgierig naar het resultaat van het volgen van de cursus*
- *Ik ben dol op schrijven, o.a. wil ik op die manier ook mijn Nederlands verbeteren.*
- *Mijn dochter gaat binnenkort voor een langere periode naar NY, dan zal ik genoeg vrije tijd overhouden voor cursus.”*

Week1: jonge jaren en familie

De eerste week draait om jeugd. Bij Leila komt meteen een pijnlijke ondertoon naar boven. Wanneer zij vertelt over haar jeugd spreekt zij veelal uit bitterheid. Ze spreekt over haar ouders niet veel goeds. Haar vader was een autoritaire, agressieve man, en is inmiddels al 30 jaar dood. Haar moeder leeft nog, maar ook deze kan zij niet vergeven voor daden uit haar jeugd. Bij broer en zus heeft zij steun kunnen vinden.

Week2: adolescentie en volwassenwording

Week 2 betreft de puberteit. Volgend op haar verhaal over haar jeugd gaat ze hier verder in op hoe haar ouders haar opvoeding hebben bepaald. Haar vader mishandelde zijn kinderen en moeder deed hier niets aan. Leila verzette zich erg tegen haar ouders en heeft altijd haar best gedaan alles anders te doen. Hierover heeft zij veel te vertellen, de richtlijnen geven één A4 per opdracht, Leila schrijft hier vijf A4'tjes vol: *“sorry, het antwoord is wat langer dan dat bedoeling was, maar ik moest het even kwijt.”* Dit zet de toon voor de rest van haar opdrachten, die zij na bevestiging van begeleider Roos ook erg uitgebreid schrijft.

Week3: werk en zorg

In de derde week komt het thema zorg aan bod en ook hier heeft Leila pijnlijke herinneringen aan. Het belangrijkste wat zij hierbij noemt is dat haar ouders nooit hebben gewaardeerd hoe Leila voor hen

heeft gezorgd. Dit doet haar nog steeds verdriet: *“ik ben nog steeds verdrietig over dat mijn ouders mijn zorg en hulp nooit hebben gewaardeerd, vooral mijn moeder.”*

Week4: liefde en vriendschappen

In de opdracht van week4 schrijft Leila over haar kennismaking met de liefde. Wat hierbij opvalt is dat zij het niet meer heeft over onverwerkt leed maar heel erg positief vertelt over haar liefdesleven. Hier wordt het onderscheid duidelijk tussen de pijnlijke verhalen over haar opvoeding en haar ouders, en hier de positieve meer levenslustige kant van Leila, die liefde en vriendschappen erg belangrijk vindt: *“openheid, eerlijkheid. Vrijheid. Respect. Het waren eigenschappen waaraan ik veel waarde hechtte en ik heb geleerd naar die waarden tegen mijn partners te gedragen en hetzelfde verwachtte ik van hen terug. En wat ik heel belangrijk vind is dat ik heb geleerd hoe je liefde kon geven en ontvangen, terwijl dat voor mij heel moeilijk was.”*

Moeite met:

Leila schrijft erg open over haar gevoelens en geeft aan wanneer zij ergens moeite mee heeft:

“Vandaag ga ik proberen wat te schrijven.. het zal niet zo gemakkelijk gaan, omdat mijn concentratie op dit moment heel slecht is. Namelijk, een aantal onaangename gebeurtenissen in mijn gezin en bij naaste familie dat in de laatste week zijn voorgekomen, hebben invloed op mijn emotionele en psychische toestand gehad.”

“Als eerste ga ik nu snel en kort mijn eerste opdracht afmaken. Ik wilde de opdracht van week2 graag maken, maar door gezondheidsredenen ging dat helaas niet.”

“dit stukje heb ik meerdere keren overgetypt omdat ik zo gekwetst en boos was door herinneringen die bij mij opkwamen, dat ik dacht dat ik die niet zo goed kon omschrijven om juiste betekenis aan hen te geven.”

Sterke punten:

Leila geeft het aan als zij ergens moeite mee heeft, maar echter vertelt zij ook wat haar wel goed bevalt: *“En ik moet toegeven dat het schrijven mij goed doet, ongeacht dat ik me met pijnlijke gedachten moet confronteren.”*

Waarde begeleider:

Leila bedankt in elke mail de feedback van de begeleider en de moeite die zij erin steekt. Een toppunt wordt bereikt wanneer zij het volgende schrijft in week4: *“En zoals u merkt en ziet u hebt uw werk goed gedaan. Mijn uitgebreide antwoorden op uw vragen/constatatie bewijzen dat u de kern van mijn persoonlijkheid heeft gevonden en aangeraakt. Merci”*

Manier van schrijven:

Wat opvalt aan de correspondentie van Leila is dat zij erg veel te vertellen heeft en dit gaat voornamelijk om onverwerkt leed uit haar jeugd waardoor het lijkt alsof zij hier lange tijd niet over heeft kunnen praten en dit door middel van deze cursus wil doen. Zij praat hier ook heel openlijk over en neemt geen blad voor de mond, ze lijkt niet bang te zijn voor hoe het overkomt. Ze stort zich in haar verhaal en vertelt alles wat haar dwarszit.

De opdrachten waarin ze vertelt over haar leven komen nogal chaotisch over, er komt ook veel boosheid naar voren. Als het gaat om reageren op de mails van de begeleider gaat ze erg secuur te werk, geen vraag blijft onbeantwoord en op elke reflectie geeft zij een reactie. Wanneer Leila over haar verleden schrijft komt ze erg boos over, daartegenover staat haar positieve waardering voor de begeleider.

Beschrijving Identiteitsontwikkeling(zie tabel 3.3 en 3.4):*Voorstelmail*

De interactie begint met een voorstelmail van begeleider Roos. Hierin initieert deze haar identiteit als mens en de organisatorische kant. Ook doet zij in deze mail beroep op de autobiografische identiteit van de deelnemer: *“ik zou u willen vragen of u zich ook even kort wilt voorstellen (leeftijd, werksituatie, gezinssituatie, vrijetijdsbesteding en uw motivatie om aan de cursus deel te nemen).*

In de eerste mail van Leila bevestig zij de identiteiten van Roos door zich voor te stellen vanuit haar autobiografische identiteit en haar motivatie te vermelden vanuit haar cursistidentiteit, deze maakt zij ook als volgt nog sterker: *“ik hoop dat ik u hiermee voor het begin voldoende informatie heb verstrekt. Ik sta open voor alle vragen en suggesties..Ik hoop dat u uw studie met succes gaat afronden.”*

Week1

in de eerste opdracht krijgt de onwenselijke identiteit van Leila vorm. Deze identiteit speelt een grote rol in haar correspondentie. De onwenselijke identiteit wordt al tot stand gebracht voor zij aan haar opdracht begint, en wel als volgt: *“het zal niet zo gemakkelijk gaan, omdat mijn concentratie op dit moment heel erg slecht is. Namelijk, een aantal onaangename gebeurtenissen in mijn gezin en bij naaste familie dat in de laatste week zijn voorgekomen, hebben invloed op mijn emotionele en psychische toestand gehad.”*

In de feedback van Roos komt hier de empathische en reflecterende identiteit tot stand.

“het moet niet gemakkelijk voor u zijn geweest om de schuld te krijgen van het geboren worden als meisje, ik kan me voorstellen dat u daar (nog steeds) kwaad door wordt. Speelt deze beschuldiging ook nog een rol in uw leven op dit moment?”

Week2

In de tweede mail van Leila brengt zij haar therapietrouwe identiteit naar voren: *“als eerste ga ik nu snel en kort mijn eerste opdracht afmaken. Ik wilde de opdracht van week 2 graag maken, maar door gezondheidsredenen ging dat helaas niet.”*

Ook vervolgt zij haar onwenselijke zelf, deze heeft voornamelijk betrekking op haar ouders en haar opvoeding: *“ik wil helemaal niet op hen lijken, en ik deed/doe (bewust en onbewust) alles anders dan zij. Toch heb je, of je dat wilt of niet, iets van je ouders geërfd.”*

Ook in de feedback van deze week toont Roos weer duidelijke empathie: *“het moet niet gemakkelijk voor u zijn geweest om als kind te maken te hebben gekregen met ruzie, mishandeling en oneerlijkheid.”*

Daarnaast bemoedigt deze de herstellende identiteit van Leila als volgt: *“wat betekent het voor u om een goede eigenschap, namelijk het verschil tussen goed en kwaad kunnen herkennen, te hebben ontwikkeld? Hoe past u deze eigenschap toe in uw huidige leven?”*

Week3

In week3 komen alle mogelijke identiteiten naar voren behalve de schrijversidentiteit. Leila's opdrachten en bijgaande mails zijn zo uitgebreid en lang dat ze bijna allemaal aan bod komen. De identiteit die wederom het sterkste naar voren komt is de onwenselijke identiteit: *“ik doe juist alles anders dan mijn ouders. Soms is het ook verkeerd, want ik doe te, in positieve zin, en dan proberen mensen daar misbruik van maken. Ik heb het idee dat denken ze dat een goed mens hetzelfde is als een dom mens.”*

Begeleider reageert op deze lange mail op alle relevant gemaakt identiteiten en reageert met voornamelijk veel reflectie.

Week4

In deze week komt het geïdealiseerde zelf steeds meer naar voren. Ook de herstellende identiteit wordt steeds sterker. Liefde en vriendschappen hebben haar duidelijk meer goeds gebracht dan haar familie en verleden. Ook herinitieert zij de menselijke identiteit van Roos: *“ik vind het knap dat u naast uw studie nog tijd voor uw hobby's hebt. Mijn dochter had dezelfde hobby als u en ik weet hoeveel het tijd, wil en energie vraagt.”*

In de reactie van Roos is ook duidelijk dat de toon wat positiever wordt. Deze toont minder empathie en meer reflectie. Ook komt hier zelfs ruimte voor een eigen stukje menselijke identiteit: *“p.s. het paardrijden en alles daar omheen kost inderdaad veel tijd, geld (helaas) en doorzettingsvermogen, maar ik vind het zo leuk dat ik er ook heel veel voor terugkrijg...”*

Tabel 3.3

Interactieoverzicht Identiteitsontwikkeling Deelnemer Leila

Identiteit	Voorstel		Week1		Week2		Week3		Week4	
	D	B	D	B	D	B	D	B	D	B
Deelnemer:										
Herstellende			In.	In.	Verv.	Bem.	Verv.		Verv.	
Groeiende					In.		Her.		Verv.	Bev.
Autobiogr.	Bev.	In.	Verv.	Nod.	Verv.		Verv.		Verv.	
Schrijver				In.	Bev.	Bem.		Nod.	Bev.	
Cursist	Bev.	In.		Nod.	Bev.		Her.	Bem.	Verv.	
Therapietr.				.	In.		Verv.	Bem.	verv.	Bem.
Geïdealiseerde					In.		Verv.		Verv.	
Onwenselijke			In.	Bev.	Verv.		Verv.	Nuan.	Bev.	

*bev. = bevestigt, ont. = ontkracht, nuan. = nuanceert, verk. = verkent, in. =initieert,

ond. = onderhandelt, nod. = nodigt uit, bem. = bemoedigt, verv. = vervolgt, her. = herinitieert

Tabel 3.4

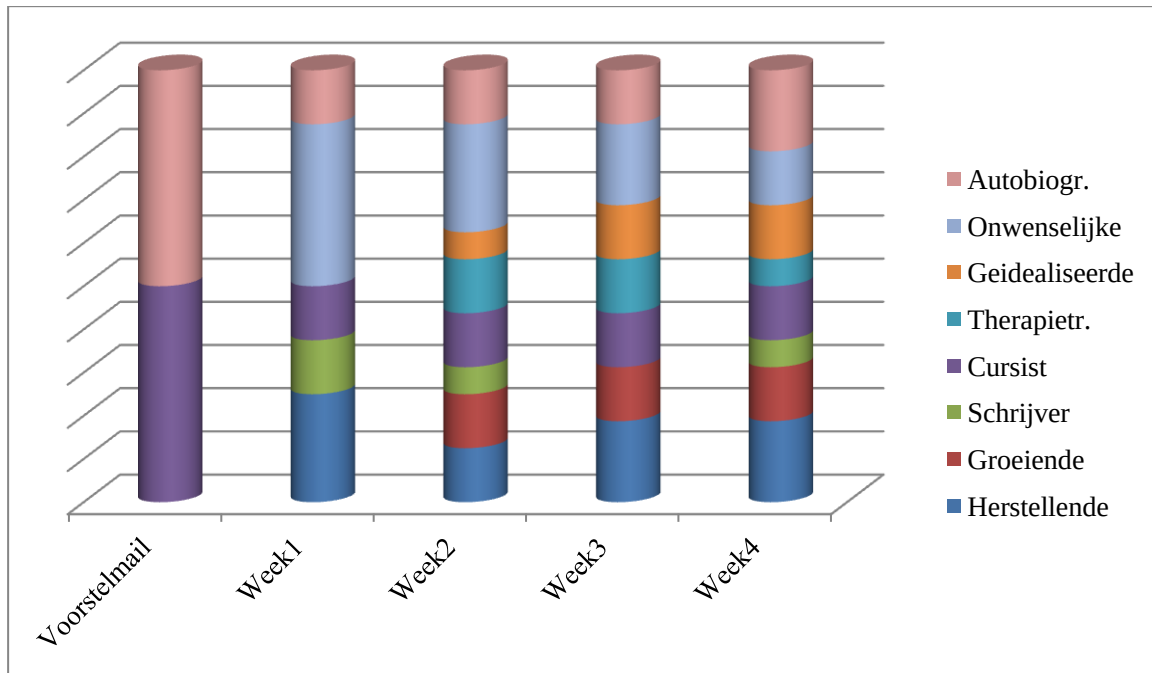
Interactieoverzicht identiteitsontwikkeling Begeleider Roos

Identiteit	Voorstel		Week1		Week2		Week3		Week4	
	D	B	D	B	D	B	D	B	D	B
Begeleider:										
Empathische				In.		Verv.		Verv.		Verv.
Organisatorische		In.		Verv.		Verv.		Verv.		Verv.
Methodische				In.	Bev.		Verk.			
Reflecterende				In.	Bev.	Verv.	Bev.	Verv.	Bev.	Verv.
Mens		In.							Her.	Bev.

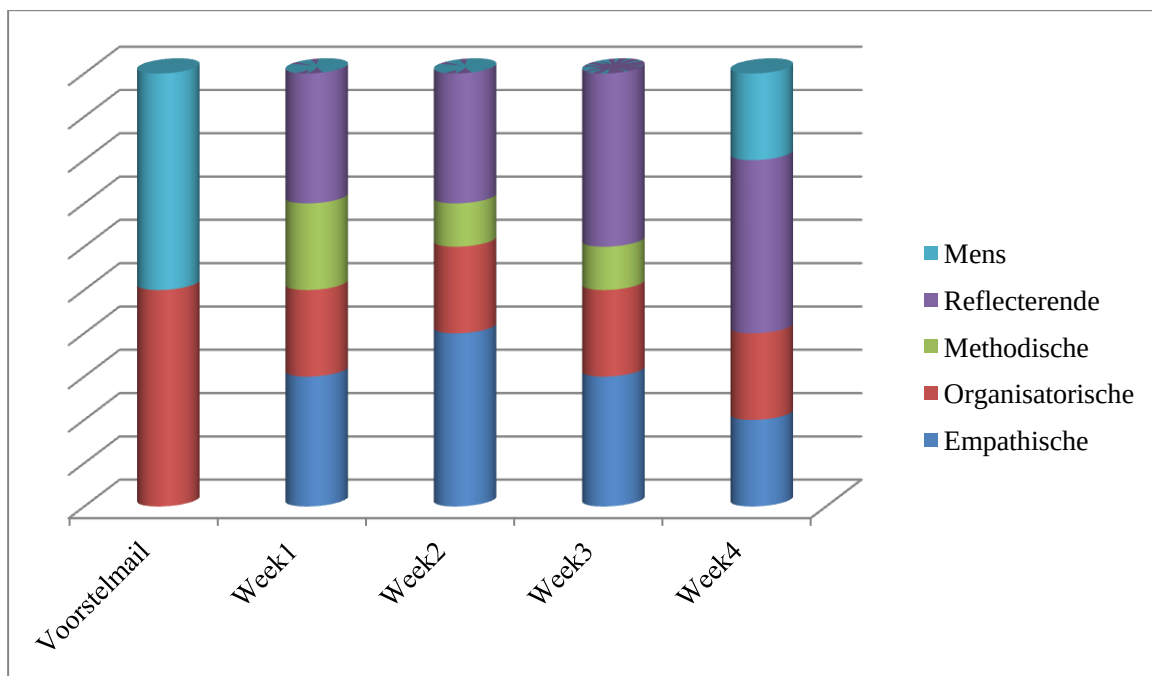
*bev. = bevestigt, ont. = ontkracht, nuan. = nuanceert, verk. = verkent, in. =initieert,

ond. = onderhandelt, nod. = nodigt uit, bem. = bemoedigt, verv. = vervolgt, her. = herinitieert

Figuur 3.3.

Identiteitsontwikkeling Deelnemer Leila

Figuur 3.4.

Identiteitsontwikkeling Begeleider Roos

Conclusie casus Leila:

Conclusie contentanalyse

Uit de motivatie die Leila geeft voor de cursus komt voornamelijk naar voren dat zij tijd over heeft nu haar dochter weggaat en dat zij graag aan haar schrijven wil werken. Wanneer zij haar eerste opdracht schrijft blijkt al meteen dat zij veel onverwerkt leed vanuit haar jeugd heeft en wordt dit eigenlijk de rode draad in haar verhaal: wat haar ouders haar vroeger hebben aangedaan en de gevoelens die dat nu nog bij haar oproepen. Leila schrijft erg lange en uitgebreide opdrachten. Ze vertelt dat het schrijven haar helpt dingen op een rijtje te krijgen, maar geeft ook aan dat het haar veel moeite kost omdat hierbij veel emoties loskomen. Enkele keren geeft zij aan dat zij door familieomstandigheden of gezondheidsklachten niet in staat is de opdracht op tijd af te krijgen. Haar waardering voor de begeleider is groot; deze reflecteert op de belangrijkste punten in haar verhaal.

Conclusie identiteitsanalyse

Bij Leila is voornamelijk het onwenselijke zelf aan het woord. Door het reflecteren en empathiseren van de begeleider komt hier vervolgens het geïdealiseerde en herstellende zelf van Leila meer aan bod. Dit is ook duidelijk terug te zien in figuur 3.2.1 waar gedurende de weken het onwenselijke zelf meer plaats maakt voor het groeiende en geïdealiseerde zelf.

Afweging voorspellers afhaken vs. doorgaan

De motivatie die Leila voor de cursus aangeeft in de eerste mail is niet erg sterk: ze heeft tijd over en wil bezig zijn met schrijven. Al snel wordt duidelijk dat zij veel onverwerkt leed heeft en ook veel baat heeft bij de cursus. Bij het schrijven ondervindt zij regelmatig moeilijkheden, vooral omdat het zoveel emoties oproept. Toch geeft zij aan dat zij er veel baat bij heeft alles op te kunnen schrijven. Haar waardering voor de feedback en de steun van de begeleider is groot.

In de identiteitsanalyse is terug te zien dat Leila in het begin erg veel onwenselijke identiteit laat zien. Wat er vervolgens gebeurt is dat de begeleider hier uitgebreid op reflecteert op empathische wijze en zo Leila de zaken op een alternatieve wijze laat bekijken. Leila bedankt elke keer de begeleider voor het begrip en bekijkt vervolgens ook de zaken op een alternatieve manier.

Voorspellers voor afhaken zijn bij Leila: het sterke onwenselijke zelf, ze ervaart vaak moeite en veel negatieve gevoelens bij het schrijven en geeft aan dat problemen ondervindt in haar naaste omgeving en last heeft van gezondheidsproblemen.

Voorspellers voor afronden zijn bij Leila de grote openheid die blijkt uit zowel de identiteitsanalyse als de holistische contentanalyse, de positieve waardering van de begeleider en de wens zoveel mogelijk aan diens verwachtingen te doen. Ze geeft letterlijk aan dat het schrijven haar erg goed doet, ook al is het moeilijk.

Op basis van de voorspellers die uit de analyse naar voren zijn gekomen lijken deze niet sterk genoeg om het aannemelijk te maken dat Leila vroegtijdig afhaakt.

3.3 Casus 3: Mark

Holistische contentanalyse:

Mark is een man van 42 jaar, vader van drie kinderen. Bij zijn ex-vrouw heeft hij twee kinderen (een zoon van 10 en een dochter van 6 jr.) en van een kortdurige relatie het laatste kind (een zoon van 10 maanden oud). Met beide moeders is zijn relatie nu niet optimaal.

Mark omschrijft zijn jeugd als *heel erg gelukkig*. Hij heeft nu nog twee broers, zijn oudste broer is voor zijn geboorte overleden. Zijn vader heeft hij op 70-jarige leeftijd verloren aan kanker. Over zijn ouders en zijn opvoeding praat Mark over het algemeen vol lof en dankbaarheid. In zijn voorstelmail verwoordt Mark zijn motivatie om mee te doen aan de cursus als volgt:

‘Een goed jaar geleden heeft mijn leven een vrije val genomen en ben ik eigenlijk al mijn zekerheden – eerst in praktische zin- kwijtgeraakt. Mijn motivatie om mee te doen aan deze cursus is in ieder geval dat ik niet wil blijven toestaan dat ik uit mijn situatie enkel met hulp van anderen zou kunnen komen; hoe lief en goed die hulp vaak ook is. Het zet echter wel veel zaken –als vriendschap bijvoorbeeld- onder druk. De hele situatie zorgt dus voor een depressieve, zorgelijke status en daar wil en moet ik uit. Voor mijn kinderen, voor mezelf, voor de eerlijkheid.’

Week1: jonge jaren en familie

In de eerste week gaat de opdracht om het beschrijven van de jeugd. Mark beschrijft zijn jeugd in drie woorden als ‘heel erg gelukkig’. Hij uit zijn dankbaarheid naar zijn ouders die hem een rijke jeugd hebben gegeven, met wijsheid, vrijheid, humor en warmte. Zijn broer Herman heeft hem bijgestaan in moeilijke tijden, vooral toen het met Mark bergafwaarts ging, dit licht hij niet verder toe. Over zijn andere broer, Frits, vertelt hij weinig.

Week2: adolescentie en volwassenwording

Week 2 richt zich op de puberteit. Deze periode omschrijft Mark als een normale, relatief rustige periode. Vervolgens vertelt hij dat hij enigszins recalcitrant was, in die periode zijn ‘geloof’ verloren en dat zijn vader overmatig alcohol gebruikte wat te maken kan hebben met de economische crisis in die periode. Wat hij in die periode heeft geleerd zijn waarden als eerlijkheid en openheid.

Week3: werk en zorg

De derde week betreft het thema zorg, waar Mark voor het eerst vertelt hoe de huidige situatie eruitziet. Hij vertelt over zijn drie kinderen, en de twee moeders waarmee zijn band niet optimaal is. Hij omschrijft de laatste jaren als een onrustige periode en dit maakt het als lezer ook moeilijk een scherp beeld te krijgen van de huidige situatie.

Week4: liefde en vriendschappen

Week 4 gaat over de liefde en relaties. Ten eerste beschrijft Mark hier de onvoorwaardelijke liefde voor zijn familie en kinderen. Met het beschrijven van romantische liefde heeft hij meer moeite, en

gebruikt hierbij termen als bewust, keuzes maken en relativeren. Wat opvalt, is dat er bij Mark onzekerheid heerst over wat hij nu wil op het gebied van liefde.

Moeite met:

Mark geeft aan wel enigszins moeite te hebben met het schrijven wanneer de begeleider hiernaar vraagt: *“wel lastig om af en toe alles kort en bondig in zinnen en alinea's te gieten. Soms wil ik meer vertellen of uitwijden..”*

“..bij lezing blijkt schrijven vaak inderdaad ook schrappen. Ik bedoel, dat ik het verhaal wel goed en volledig wil, dus dat veroorzaakt een lichte vertraging. Excuus daarvoor.”

Sterke punten:

Mark is niet duidelijk in het benoemen waar hij moeite mee heeft gedurende de cursus, en verwoordt ook maar matig wat wel goed gaat: *“Het schrijven werkt wel louterend”*, en:

“..maar het leert op een eigenaardige manier plots ook veel over jezelf.”

Waarde begeleider:

Mark uit weinig waardering voor de begeleider of de cursus: *“Ik ben benieuwd naar je reactie. Tot dan!”*

Manier van schrijven:

Mark schrijft erg feitelijk. Zijn verhalen zijn niet altijd even goed te volgen of onderbouwd. Wat opvalt aan de correspondentie van Mark is dat hij bij zijn eerste mail al een week te laat is, zonder dat hiervoor een verklaring wordt gegeven. Ook in week 3 stuurt Mark de opdracht weer een week te laat op zonder hiervoor een verklaring te geven. Ook vanuit de begeleider wordt hier niet op ingehaakt. Wat hierbij opvalt is dat in de correspondentie niets terug te vinden is over deze vertraging van antwoorden.

Mark insinueert regelmatig over problemen die hij het op het moment heeft, maar licht deze in de eerste vier weken niet toe. Zo zegt hij doorgaans dingen als:

‘..toen de puinhoop in mijn leven te grote vormen begon aan te nemen.’

‘.. door de problemen waarin ik me heb gewerkt. Daardoor veranderen vriendschappen.’

‘..door de –onverwachte situatie- met de moeder van Jan.’

Dit heeft ook te maken met de reacties van de begeleider, deze laat de onwenselijke of herstellende identiteit van Mark soms liggen en haakt hier niet op in, waardoor Mark niet de kans krijgt hier verder op in te gaan. Verder schrijft Mark voornamelijk feitelijk en komt men niet zo goed te weten waar zijn knelpunten op het moment liggen en waar hij moet herstellen.

Beschrijving Identiteitsontwikkeling(zie tabel 3.5 en 3.6):

Voorstelmail

De correspondentie begint met een voorstelmail van begeleider Simone. In deze mail initieert zij in eerste instantie voornamelijk haar organisatorische identiteit, ook laat zij haar menselijke kant zien. Dit is overigens ook de enige keer dat Simone iets van zichzelf laat zien, hoogstwaarschijnlijk met als doel de therapeutische band te versterken en de deelnemer te bemoedigen zich open te stellen.

In zijn reactie hierop, wanneer Mark zich voorstelt initieert hij zijn onwenselijke en herstellende identiteit. *“momenteel werkloos.. een goed jaar geleden heeft mijn leven een vrije val genomen en ben ik eigenlijk al mijn zekerheden –eerst in praktische zin- kwijtgeraakt.”*

Week1

In zijn opdracht van week 1 komt vooral de autobiografische identiteit naar voren wanneer hij schrijft over zijn jeugd. Hier en daar een geïdealiseerde zelf:

“Hoe ik als kind was, is moeilijk zelf te omschrijven, wellicht. Volgens mijn moeder, altijd vrolijk. Inderdaad lach ik graag en zij zei ook altijd dat het gezellig was omdat ik altijd wel zong, neuriede of floot. Ik denk ook wel lui, zeker als ik naar mijn schoolcarrière kijk. Alles fluitend kunnen doorlopen, maar daardoor juist de kantjes eraf lopen. Altijd veel vrienden en vriendinnen om me heen. Sociaal en gemakkelijk, denk ik.”

In de feedback op week1 valt op dat Simone niks doet met de onwenselijke of herstellende identiteit die Mark naar voren heeft gebracht. Deze wordt genegeerd. Wel wordt de schrijversidentiteit geïnitieerd: *“als allereerste wil ik je bedanken voor je heldere e-mail en opdracht. Je hebt een mooie, treffende manier van schrijven. Dat maakt dat ik mij goed kan inleven.”*

Vervolgens wordt gereageerd op de autobiografische identiteit, door middel van reflecteren en verkennen: *“die daadkrachtigheid klinkt ook door in je opdracht. Dat lijkt me een eigenschap waar je ook in je verdere leven wel wat aan hebt gehad. Klopt dat? En zo ja; kun je daar wat meer over vertellen?”*

Week2

In week2 bevestigt Mark de reflecterende identiteit van de begeleider door uitgebreid antwoord te geven op de vragen. Een greep uit zijn reactie op de vraag naar daadkrachtigheid: *“..Nu je ernaar vraagt, besef ik me pas, dat dat niet zo is. En ik mijn eigen situatie dus anders inschat, maar zeker die van de ander(en). De schaduw valt, als je het goed speelt én op korte termijn(!) altijd aan de andere kant....”*

In deze mail herinitieert hij zijn onwenselijke zelf: *“daadkracht missen heb ik ook gedaan. Ontlopen eerder. Futloos toekijken. Mijn energie anders gebruiken. Ik kom/kwam met veel weg.”*

De opdracht van week 2 wordt voornamelijk weer gekenmerkt door autobiografische identiteit.

In de feedback op week2 wordt weer de onwenselijke identiteit van Mark genegeerd door Simone. Wel herinitieert hij de schrijversidentiteit: *“hoe vind je het tot nu toe om alles op te schrijven en de opdrachten te maken?”*

Vervolgens verkent hij wel de onwenselijke zelf door door te vragen: *“de situatie met je vader in die periode lijkt me daarentegen wel lastig. Hoe ging jij daar toen mee om?”*

Week3

In week3 geeft Mark weer een bevestiging op zijn onwenselijke zelf. Dit geeft wel aan dat de reflectie van de begeleider belangrijk is, anders was dit herstelpunt misschien blijven liggen:

“wat betreft de situatie met mijn vader, tja, dat was lastig. Het was vooral vluchten, naar mijn kamer en samen met mijn broers een soort van onderlinge bescherming zoeken. Ik vond het voor mijn moeder vooral moeilijk om te zien. Het leidde tot ruzies (natuurlijk) en dat trok wissels. Het was ook een periode dat mijn vader langdurig voor zijn werk in het buitenland verbleef, dus dat verlichtte op een bepaalde manier de situatie wel weer. Op een gegeven moment had hij het wel weer onder controle, er waren natuurlijk nog wel excessen (feestjes o.i.d.) maar de sterke drank hebben we hem kunnen laten afzweren en werd hij veel gematigder en weer leuk.”

In de feedback van week3 laat Simone de interactie rond de onwenselijke of herstellende zelf weer liggen en richt zich op een volgend punt.

Week4

In week4 laat Mark voor het eerst duidelijk een therapietrouwe identiteit zien: *“ik probeer e.e.a. wel vóór woensdag aan te leveren, maar ja, bij lezing blijkt schrijven vaak inderdaad ook schrappen. Ik bedoel, dat ik het verhaal wel goed en volledig wil, dus dat veroorzaakt een lichte vertraging. Excuus daarvoor.”*

De reactie van Simone hierop uit zich vooral in een organisatorische identiteit. In de laatste week van de analyse bespreekt zij vooral wanneer de volgende opdracht kan worden ingeleverd en vermeld hierbij dat Mark al twee weken achterloopt en nog weinig uitlooptijd heeft. Hiermee bemoedigt zij de therapietrouwe identiteit van Mark, maar dit kan ook averechts werken en motivatie doen afnemen.

Tabel 3.5.

Interactieoverzicht Identiteitsontwikkeling Deelnemer Mark

Identiteit	Voorstel		Week1		Week2		Week3		Week4	
	D	B	D	B	D	B	D	B	D	B
Deelnemer:										
Herstellende	In.						Herin.	Bem.		
Groeiende							In.			
Autobiogr.	In.		Verv.		Verv.		Verv.		Verv.	
Schrijver				In.		Nod.	Bev.	Bev.		
Cursist	In.					Bem.			Her.	
Therapietr.									In.	Bem.
Geïdealiseerde			In.	Bev.	Nuan.				Her.	
Onwenselijke			In.		Herin.	Verk.	Bev.		Verv.	

*bev. = bevestigt, ont. = ontkracht, nuan. = nuanceert, verk. = verkent, in. = initieert,

ond. = onderhandelt, nod. = nodigt uit, bem. = bemoedigt, verv. = vervolgt, her. = herinitieert

Tabel 3.6.

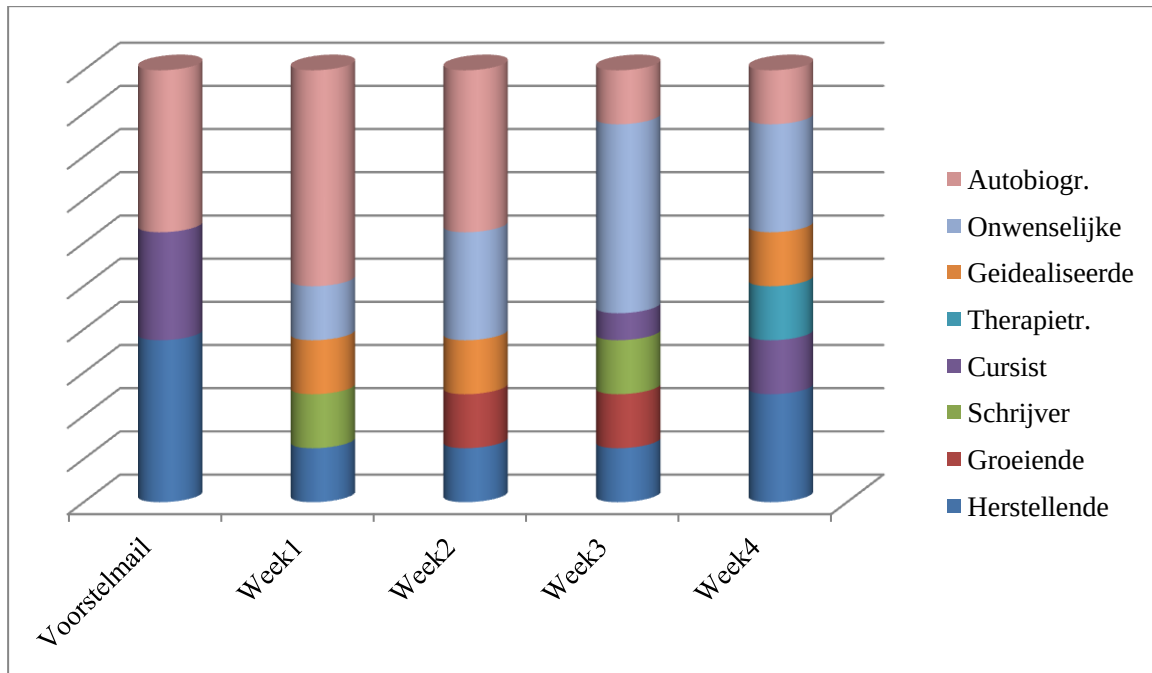
Interactieoverzicht Identiteitsontwikkeling Begeleider Simone

Identiteit	Voorstel		Week1		Week2		Week3		Week4	
	D	B	D	B	D	B	D	B	D	B
Begeleider:										
Empathische			In.		Verv.		Verv.			
Organisatorische		In.	Verv.		Verv.				Verv.	
Methodische			In.						Herin.	
Reflecterende			In.	Bev.	Verv.	Bev.	Verv.	Bem.		
Mens		In.								

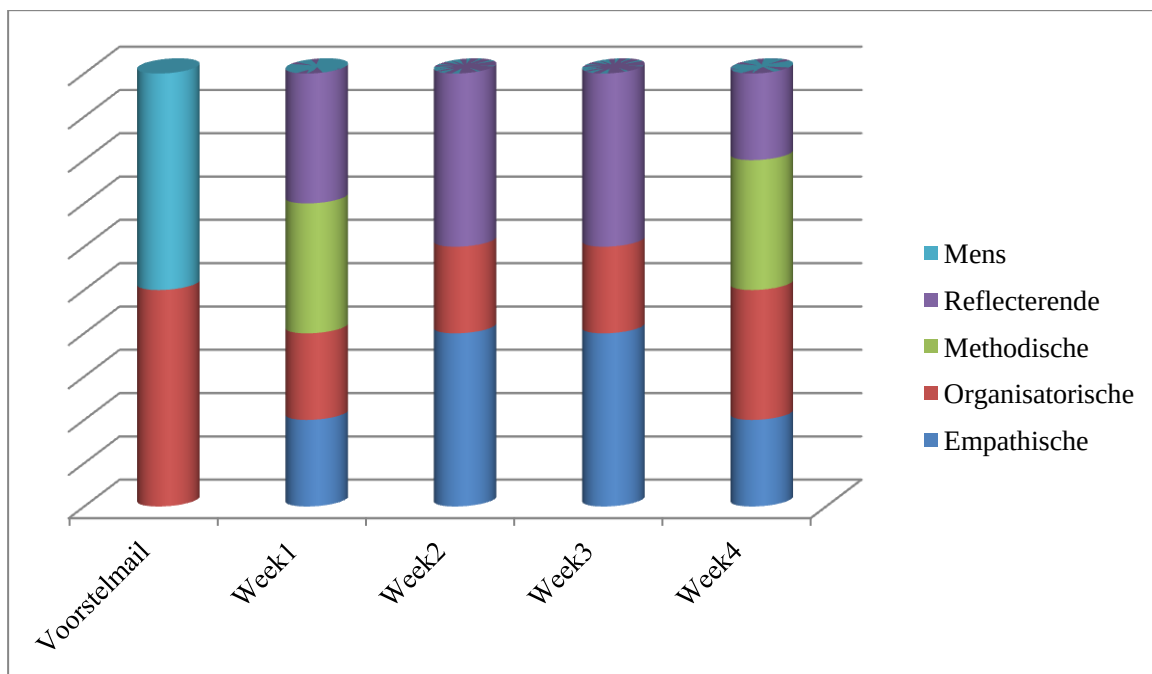
*bev. = bevestigt, ont. = ontkracht, nuan. = nuanceert, verk. = verkent, in. = initieert,

ond. = onderhandelt, nod. = nodigt uit, bem. = bemoedigt, verv. = vervolgt, her. = herinitieert

Figuur 3.5.

Identiteitsontwikkeling Deelnemer Mark

Figuur 3.6.

Identiteitsontwikkeling Begeleider Simone

Conclusie casus Mark:

Conclusie contentanalyse

Uit de holistische contentanalyse van Mark is gebleken dat hij op het moment geen stabiel leven heeft, zijn motivatie voor de cursus is dan ook dat hij hoopt dat deze hem verder kan helpen uit zijn *depressieve status*, zoals hij zelf zegt. Hij schrijft zijn opdrachten erg feitelijk en laat weinig los over zijn zorgelijke status. Hij geeft aan het schrijven af en toe lastig te vinden, maar leert door het schrijven ook wel weer veel over zichzelf. Waardering voor de begeleider uit hij vrijwel niet.

Conclusie identiteitsanalyse

Uit de identiteitsanalyse blijkt een groeiende onwenselijke identiteit, voornamelijk wanneer het om de liefde gaat. De therapeutische relatie lijkt niet erg sterk omdat Mark over het algemeen niet op de feedback van de begeleider reageert of hier enige waardering voor geeft. Verder valt op dat zijn autobiografische identiteit kleiner wordt en ruimte maakt voor andere identiteiten, voornamelijk het onwenselijke.

Afweging voorspellers afhaken vs. doorgaan

Uit de holistische contentanalyse blijkt dat Mark op het moment niet alles op een rijtje heeft in zijn leven en daardoor wellicht weinig aandacht heeft voor de cursus, dit blijkt ook uit het feit dat hij na week 4 al twee weken achterloopt met de opdracht.

Uit de identiteitsanalyse komen sterkere voorspellers naar voren voor het afhaken. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat Mark niet sterk reageert op de begeleider. Hierdoor lijkt de therapeutische relatie niet erg sterk. Mark bevestigt de feedback van de begeleider niet.

Voorspellers voor afhaken zijn bij Mark: de motivatie voor de cursus die wellicht te hoge verwachtingen schept, waardoor de cursus tegenvalt. Het feit dat hij moeite heeft met schrijven.

Tweemaal is Mark te laat met het inleveren van de opdracht, waardoor hij bij week 4 al twee weken achterloopt. Hij schrijft heel feitelijk en laat weinig los over de zorgelijke situatie waar hij zich op het moment in bevindt. Ook geeft hij aan dat hij op het moment geen orde op zaken heeft.

Voorspellers voor het afronden van de cursus komen neer op het feit dat het schrijven hem wel bevalt. Meer woorden maakt hij hier echter ook niet aan vuil.

Gezien de voorspellers die uit de analyse naar voren komen lijkt de kans aannemelijk dat Mark vroegtijdig afhaakt.

3.4 Vergelijkende analyse

In dit deel zullen de drie besproken casussen met elkaar worden vergeleken. Eerst zullen de aspecten van de holistische contentanalyse worden vergeleken, gevolgd door een vergelijking van alle identiteiten die naar voren zijn gekomen bij de identiteitsanalyse. Tot slot zal er een vergelijking plaatsvinden van de verschillende voorspellers voor afhaken per casus, en welke analysemethode de meeste voorspellende waarde had.

Vergelijking holistische contentanalyse

De analyse is bij elke deelnemer begonnen met een holistische contentanalyse. Bij deze analyse is er gekeken naar de persoonlijke invulling van de opdrachten en de manier waarop zij de opdrachten hebben geschreven. Daarnaast is er gekeken naar de motivatie vooraf voor de cursus, en wat er tijdens de cursus wel of niet goed beviel. Tot slot is er aandacht besteed aan hoe de deelnemer zijn waardering voor de begeleider uitte, en of dit expliciet gebeurde.

In de voorstelmail werd de deelnemers gevraagd hun motivatie voor de cursus toe te lichten. Hun reacties hierop lopen ver uiteen. Mark geeft aan dat hij zich in een depressieve, zorgelijke staat bevindt en met behulp van deze cursus daar uit wil proberen te komen. Karin mist wat in haar leven sinds haar man is overleden, en hoopt met deze cursus meer zicht te krijgen op wat haar voldoening kan brengen in haar leven. Leila vertelt dat zij vrije tijd over heeft als haar dochter verhuist naar New York en wil graag haar schrijven verbeteren. Leila onderscheidt zich van de andere twee hierdoor in haar motivatie, zij geeft in eerste instantie geen herstelpunten aan. Er zit dus een zichtbaar verschil in het tonen van motivatie voor de cursus, Karin en Mark uitten meteen de behoefte zich te herstellen, Leila niet. Op het eerste zicht verwacht men dat een sterkere motivatie samenhangt met een sterkere therapietrouwheid. Gedurende de cursus blijkt echter dat deze motivatie samenhangt met een te grote verwachting van de cursus, en deze dus tegen kan vallen.

Ook bij het schrijven van de opdrachten onderscheidt Leila zich van Mark en Karin. Leila legt veel emotie in het schrijven van de opdracht. Wanneer zij schrijft over haar verleden komt er veel boosheid en onverwerkte pijn naar boven. Haar verhalen zijn chaotisch, maar vol gevoel. De opdrachten van Karin en Mark worden op een nettere, meer georganiseerde manier geschreven en zijn erg kortaf. Leila wil graag alles kwijt in haar verhalen, Mark en Karin lijken hierin juist erg terughoudend en lijken niet te veel te willen vertellen. Ook schenken zij meer aandacht aan schrijfstijl. Het belangrijkste verschil in schrijfstijl komt neer op het schrijven over gevoelens. Leila schrijft openlijk over haar gevoelens, en soms gaat dit ten koste van netheid en duidelijkheid. Voor Karin en Mark lijkt het belangrijker een verhaal goed over te brengen, en zij vinden het lastig om hun gevoelens duidelijk op papier te zetten.

De deelnemers onderscheidden zich ook in sterke en zwakke punten. Alle drie de deelnemers geven aan baat te hebben bij het schrijven, ook zijn ze het erover eens dat het af en toe wel lastig is. Leila

lijkt hier het meeste moeite mee te hebben. Zij geeft tweemaal aan dat zij door gezondheidsproblemen of door problemen in haar nabije omgeving weinig concentratie heeft om te schrijven. Zij gaf zelfs eenmaal aan dat het schrijven haar niet lukte omdat de herinneringen zo veel boosheid bij haar opriepen. In de mails wordt weinig aandacht geschonken aan de ervaring voor het schrijven zodat hier geen conclusie over kan worden getrokken in verband met het afhaken. Wat wel opvalt, is dat Mark en Karin hier slechts weinig over zeggen, en Leila uit zichzelf kenbaar maakt hoe het schrijven haar bevalt, ook dit is weer een bevestiging van de openheid van Leila.

De waarderingen voor de begeleider zijn in het geval van Mark en Karin erg zwak. Zij bedanken deze voor haar feedback maar gaan hier erg matig op in en schenken verder ook geen aandacht aan de mails van de begeleider, zij zijn voornamelijk bezig met hun eigen verhaal. Leila geeft wel te kennen dat de feedback recht door zee is en dat Roos haar verhalen goed samenvat. Ze vindt het fijn dat ze een reactie krijgt op haar verhaal, zij bedankt Roos elke week voor haar feedback. Haar waardering voor de begeleider is erg groot. Als het gaat om voorspellers voor afhaken is de waardering voor de begeleider een belangrijk onderdeel van de therapeutische relatie. De positieve waardering van Leila kan dus ook gezien worden als voorspeller voor het afronden van de cursus. En daarmee het gebrek aan waardering bij Karin en Mark als voorspellers voor het afhaken.

Bij analyse van de e-mails van de drie begeleiders blijkt dat de basis redelijk overeenkomt. Elke mail begint met het bedanken voor de opdracht, en elke begeleider neemt dezelfde organisatorische identiteit aan op het einde van elke mail. Elke mail bevat daarnaast een empathische identiteit dat begript toont voor het verhaal van de deelnemer en hier vervolgens op reflecteert. Het grootste verschil in de e-mails zit in de manier van reflecteren. Bij een andere manier van reflecteren doet men ook aanspraak op een andere identiteit van de deelnemer, dit kan bijvoorbeeld verschillen van het geïdealiseerde tot het onwenselijke zelf.

Vergelijking identiteitsconstructies

Identiteiten deelnemer

De drie casussen vertonen veel verschil bij de ontwikkeling van identiteiten gedurende de cursus. Dit is terug te zien in de tabellen en figuren in de vorige paragraaf. Het belang van de identiteiten van de deelnemers staan voorop, maar de rol van de begeleider speelt hierbij ook een belangrijke rol. De begeleider construeert de eigen identiteit maar speelt ook een grote rol in welke identiteit van de deelnemer relevant wordt gemaakt. De verschillende identiteiten zullen op volgorde behandeld worden. Eerst de identiteiten van de deelnemer, gevolgd door die van de begeleider.

De autobiografische identiteit komt bij alle drie de deelnemers elke week aan de orde. Het gaat hier om het beschrijven van het verleden zonder enig waardeoordeel. Het autobiografische zelf zegt niet zozeer iets over hoeveel een deelnemer over zichzelf schrijft, maar meer over welke ruimte dit inneemt, zodat er geen ruimte is voor de andere identiteiten. Bij Karin komt het autobiografische zelf

het meeste naar voren in vergelijking met haar andere identiteiten, dit betekent in haar geval dat zij een autobiografische schrijfstijl prefereert boven een onwenselijke of geïdealiseerde, waaruit men kan concluderen dat zij niet gemakkelijk over haar gevoelens schrijft. Bij Leila komt het autobiografische daarentegen veel minder sterk naar voren, wat in haar geval zo uitkomt omdat zij meer uiting geeft aan haar onwenselijke en geïdealiseerde zelf, maar ook de overige identiteiten. Het autobiografische zelf begint bij Mark krachtig, maar neemt gedurende de weken af en maakt meer plaats voor het onwenselijke zelf. Bij Mark kan dit verklaard worden door het feit dat de opdrachten beginnen bij het verleden (waar hij neutraal op terugkijkt) en vervolgens overgaan op thema's als liefde en relaties (waarbij het onwenselijke meer gehoor krijgt).

Het onwenselijke zelf krijgt ook bij elke deelnemer een prominente plaats. Wel heeft dit bij elke deelnemer een andere betekenis. Bij Karin neemt in de loop van de cursus het onwenselijke zelf af. Dit valt voornamelijk te verklaren door het groeiende autobiografische zelf, de slinkende onwenselijke zelf interpreteer ik als een gesloten houding, Karin schrijft niet gemakkelijk over haar gevoelens. Wat in haar casus opvalt, is het grote onwenselijke zelf in week2, deze wordt verklaard doordat Karin in die opdracht haar onwenselijke zelf als puber beschrijft, en dat zij zichzelf daar nog steeds in erkent. Bij Leila is het onwenselijke zelf ook groot in vergelijking met haar andere identiteiten, bij haar heeft dit vooral te maken met de jeugd die haar ouders haar hebben bezorgd. Het onwenselijke slinkt bij haar echter wel gedurende de cursus en maakt met name plaats voor het geïdealiseerde zelf. Dit staat ook in verband met het reflecterend vermogen van de begeleider, wat ook terug te zien is in figuur 3.2.2. Het onwenselijke zelf van Mark groeit tot week3 en bereikt hier het toppunt, dit wordt verklaard door de thema's liefde en relaties, waarbij hij onwenselijkheden uit over zijn exen en zijn band met zijn kinderen.

Het geïdealiseerde zelf betreft het beschrijven van het verleden met een positieve waardering. Deze identiteit komt in alle drie de casussen in dezelfde mate voor, maar met een totaal andere betekenis en invulling. Bij Karin komt het geïdealiseerde zelf voornamelijk naar voren wanneer zij het verleden beschrijft. Bij Mark is dit ook het geval, hij beschrijft vooral zijn opvoeding geïdealiseerd. Bij Leila voornamelijk wanneer zij het heden beschrijft en hoe zij zichzelf nu ziet, haar geïdealiseerde zelf komt sterk naar voren wanneer zij zichzelf beschrijft als moeder voor haar twee dochters. Dit staat in sterk contrast met haar onwenselijke identiteit van het verleden. Ook staat dit in sterk contrast met het geïdealiseerde zelf van Mark en Karin die zich juist in het verleden afspelen.

De identiteit "cursist" begint bij de drie casussen op dezelfde manier. Alle drie de deelnemers uiten in hun voorstelmail de behoefte om aan de verwachtingen van de begeleider en de cursus te voldoen, dit doen zij ook door hun motivatie zo goed mogelijk te verwoorden. Hierna neemt de identiteit echter totaal verschillende invullingen aan. Bij Karin komt deze slechts naar voren wanneer zij informatie geeft over hoe zij persoonlijk invulling heeft gegeven aan de opdrachten. Leila doet hetzelfde, maar meer op een vragende manier, in de hoop dat ze het goed doet. Bij Leila komt deze identiteit in elke

mail naar voren omdat zij de behoefte uit aan de verwachtingen te voldoen, deze wordt versterkt door de reactie van de begeleider hierop. Bij Mark komt de cursist weinig naar voren. De identiteit van cursist wordt vooral relevant gemaakt door Leila, die hiermee haar behoefte laat zien te voldoen aan de verwachtingen, en daarmee de wil om het goed te doen.

Het herstellende zelf is een identiteit die ook bij elke deelnemer voorkomt, deze identiteit wordt mede relevant gemaakt door de begeleider wanneer mogelijk. Wat bij deze identiteit opvalt, is dat vooral Karin en Mark deze relevant maken in hun voorstelmail, dit doordat zij duidelijk maken dat zij de cursus nodig hebben om letterlijk te herstellen in het leven. Leila uit dit niet in haar motivatie. Wat hierbij opvallend is, is dat juist bij Leila het herstellende zelf gedurende de cursus steeds sterker wordt, en juist bij Mark en Karin minder gehoor krijgt. Dit is verklaren vanuit de interactie tussen begeleider en cursist. Bij Leila wordt de herstellende identiteit zowel versterkt vanuit haarzelf als vanuit begeleider Roos door bevestiging en bemoediging.

Het groeiende zelf richt zich op de wil te groeien in het leven. Karin toont het groeiende zelf nauwelijks. Leila toont deze wel duidelijk, zij bespreekt letterlijk haar wil om het onwenselijke te verwerken om de pijn achter zich te laten en zo ruimte te maken voor nieuwe dingen. Mark toont slechts in week2 en week3 een groeiende zelf en dit wordt verklaard vanuit de wil een betere vader voor zijn kinderen te zijn en daarin te groeien.

De schrijversidentiteit blijkt weinig differentiërend te zijn. Eigenlijk zeggen alle drie de deelnemers hier het zelfde over. Deze identiteit wordt relevant gemaakt door de begeleider die vraagt hoe het schrijven bevalt en de deelnemers antwoorden hier alle drie op dezelfde manier op: “af en toe is het lastig, maar het schrijven bevalt me goed”, komt het eigenlijk op neer.

Het therapietrouwe zelf blijkt een veelzeggende identiteit en krijgt in elke casus ook een totaal andere invulling. Gedurende de eerste vier weken van de cursus komt er bij Karin helemaal geen therapietrouwe zelf naar voren, dit wordt verklaard doordat zij weinig over zichzelf uit, en dus ook niets over haar waardering voor de cursus, of wat er wel of niet goed gaat. Bij Leila komt het onwenselijke zelf wel naar voren maar krijgt een totaal andere invulling. Bij Leila betekent dit dat zij haar angsten onder woorden brengt, wat blijkt geeft van haar openheid en hiermee ook de begeleider de kans geeft hiermee te onderhandelen. Bij Mark komt het therapietrouwe zelf pas in week4 aan de orde, ook bij Mark is het het geval dat hij zich de eerste vier weken nog niet erg openstelt voor de cursus en wanneer het therapietrouwe zelf in week4 naar voren komt het eigenlijk al te laat is. Hiermee kan men bij hem al voorspellen dat hij wellicht af gaat haken, misschien al wel na deze week aan de woorden van de begeleider te lezen (“*maar aangezien jij al twee weken achterloop..*”).

Identiteiten begeleider

Het organisatorische zelf krijgt over het algemeen bij iedere deelnemer evenveel aandacht, dit is het afsluitende stukje in elke mail waar de begeleider afspraken maakt betreffende de data voor het

inleveren en feedback geven op de opdrachten. Het enige wat eruit springt, is het groeiende organisatorische zelf bij week4 bij de casus van Mark. In de mail van de begeleider in week4 wordt er extra aandacht gegeven aan het organisatorische zelf, dit gaat om het inleveren van de volgende opdracht. Dit kan in verband worden gebracht met het feit dat Mark de opdracht al twee keer te laat heeft ingeleverd, en hierdoor niet veel uitlooptijd meer heeft.

Het menselijke zelf komt bij iedere begeleider in de voorstelmail voor, hier vertellen zij iets over zichzelf om het contact over de mail wat ‘menselijker’ te maken. Daarna komt bij de casus van Karin en Mark het menselijke zelf niet terug, daar wordt geen aandacht aan geschonken. Bij Leila komt het menselijke zelf in week4 weer terug, dit omdat Leila het menselijke zelf herinitieert. Ook dit geeft weer blijk van de interesse van Leila voor de cursus en de begeleider.

Met het methodische zelf wordt ook heel anders omgegaan in de drie casussen, hier zit ook veel verschil in door wie deze naar voren wordt gebracht. Bij Karin komt het methodische zelf pas in week4 naar voren. Ook dit past in het beeld van de geslotenheid van Karin. Ook zegt dit iets over de interactie tussen begeleider en deelnemer, er vindt geen communicatie plaats over de methode. Bij Leila daarentegen komt het methodische zelf in week1, week2 en week3 terug. Hier gaat het om het bespreken van zaken als de lengte van de opdrachten, hoe het is om de opdrachten te maken en de begeleider die bijvoorbeeld aanstuurt gebruik te maken van alternatieve verhalen, dus het letterlijk bespreken van de methode. Deze identiteit wordt in deze interactie zowel aangestuurd door Leila, alswel begeleider Roos. Bij Mark komt het methodische zelf naar voren in week1, hierbij vraagt Mark om duidelijkheid en legt de begeleider de methode uit. In week4 komt het methodische zelf pas weer terug, na afwezigheid van twee weken, hier gaat het om het verhelderen van de aanpak van de volgende opdracht. Het gat van twee weken geeft ook aan dat de communicatie over het verloop van de opdrachten bij deze interactie niet optimaal is.

Het empathische en reflecterende zelf reageren op de opdrachten van de deelnemers, en deze vinden plaats van week1 tot week4. Wanneer men de figuren uit de vorige paragraaf bekijkt wordt duidelijk dat er bij Karin en Leila een wisselwerking tussen deze twee identiteiten bestaat: krijgt het empathische zelf meer aandacht, wordt het reflecterende iets kleiner, en andersom. Bij Mark is dit niet het geval omdat bij week1 en week4 plaats wordt gemaakt voor het methodische zelf. Bij Karin en Leila wordt dit verklaard vanuit de wijze waarop op de opdrachten wordt gereageerd door de begeleiders. Zo kan er de nadruk worden gelegd op empathie tonen en hiermee bijvoorbeeld het bevestigen van het onwenselijke zelf, of op het reflecteren op de opdracht door bijvoorbeeld het herstellende zelf aan te moedigen door het aanbieden van alternatieve verhalen.

Hierbij moet nog wel gezegd worden dat men niet zozeer aandacht moet besteden aan de mate waarin deze twee identiteiten naar voren komen, maar men meer kan zeggen wanneer men kijkt naar de wijze waarop wordt gereflecteerd en geëmpathiseerd.

Vergelijking voorspellers afhaken

Voor ik een voorspelling kon doen over het wel of niet afhaken bij de drie deelnemers, heb ik verschillende analyses gedaan. In dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van een holistische contentanalyse en een identiteitsanalyse per casus. Uit beide analyses heb ik aspecten meegenomen om tot een conclusie te komen, deze zal ik hier bespreken en met elkaar vergelijken.

Uit de holistische contentanalyses kwamen verschillende voorspellers voor afhaken naar voren. Zo blijkt dat de motivatie vooraf wat zegt over de verwachtingen van de cursus. Bij Karin en Mark waren deze verwachtingen nogal hoog (zij verwachtten dat de cursus hen uit de dip kon helpen) en daardoor denk ik dat zij tijdens de cursus niet veel vooruitgang in hun problematiek ervaarden. Het uitspreken van waardering van het schrijven en waardering van de begeleider is naar mijn idee ook van groot belang. Door uit te spreken waar men tegen aan loopt tijdens het schrijven, geeft men de begeleider kans hierbij te helpen. Dit bevordert vervolgens weer de therapeutische band en zo ook de waardering van de begeleider.

Uit de identiteitsanalyse zijn ook relevante voorspellers gekomen. Wat naar mijn idee de meeste voorspellende waarde had is de verscheidenheid aan identiteiten die een deelnemer gedurende de cursus laat zien. Het lijkt er namelijk op dat hoe meer identiteiten zij laten zien, hoe meer zij zichzelf open stellen en hoe meer kans van slagen de cursus heeft, zoals het geval is bij Leila. Ook is het belangrijk aandacht te schenken aan de verschillende identiteiten die relevant worden gemaakt, hier lijken vooral het onwenselijke, het herstellende en therapietrouwe zelf een belangrijke rol te spelen. Deze identiteiten laten het meeste zien over hoeveel baat een deelnemer bij de cursus heeft. Bij Karin en Mark komen deze identiteiten relatief weinig naar voren en dit lijkt samen te hangen met een slechte hechting met zowel de begeleider als de cursus.

Nadat de analyses zijn afgerond zijn de resultaten van de drie deelnemers door de begeleiders bekend gemaakt, deze zijn te zien in tabel 3.7. Deze resultaten sluiten aan op de resultaten van voorgaande analyse. Karin heeft de cursus afgerond, maar gaf als beoordeling van de cursus een onvoldoende, een 5. Leila heeft de cursus met succes afgerond en gaf als beoordeling een 10. Mark is afgehaakt, en gaf hierbij als reden dat hij niet genoeg tijd had voor de cursus.

Tabel 3.7.

Adherentie en Beoordeling van de Cursus per Casus:

	Cursus afgerond:	Beoordeling van de cursus:
Karin	Ja	5
Leila	Ja	10
Mark	Nee	(gestopt wegens tijdgebrek)

4. Discussie en conclusie

Het doel van dit onderzoek was om te onderzoeken of er voorspellers voor afhaken te vinden zijn in geschreven correspondentie bij een online zelfhulpcursus met e-mailbegeleiding. Dit onderzoek maakt daarbij gebruik van analyse van de e-mails van de cursus 'Op verhaal komen'. De analyse is gedaan door middel van een holistische contentanalyse en een identiteitsanalyse. Uit de resultaten kwamen verschillende elementen naar voren met voorspellende waarde. In paragraaf 4.1 zullen de belangrijkste bevindingen van het onderzoek worden besproken. In paragraaf 4.2 en 4.3 zullen de krachten en beperkingen aan bod komen. Op basis hiervan zal paragraaf 4.4 gericht zijn op aanbevelingen voor de praktijk en vervolgonderzoek. Paragraaf 4.5 zal besluiten met een final remark.

4.1 Belangrijkste bevindingen

Hoofdvraag: “Is er verschil in therapieprocessen tussen mensen die een online zelfhulpcursus wel en niet afronden, en welke verschillen hebben voorspellende waarde voor het afhaken?”

Uit de analyses is gebleken dat er tussen de drie casussen veel verschillen zijn, in paragraaf 3.4 zijn deze systematisch opgesteld. Er zijn zowel verschillen in de identiteitsconstructie als de casus als geheel. Er zit verschil in de voorspellers voor het afhaken, sommige voorspellers zijn gelinkt aan de cursus zelf(moeite met schrijven over gevoelens), andere voorspellers zeggen meer over de persoonlijkheid of de omstandigheden van de deelnemer(gezondheidsproblemen). Tot slot kan het afhaken ook gelinkt zijn aan de therapeutische relatie, of de begeleider.

Wat de belangrijkste verschillen zijn en welke hiervan voorspellende waarde hebben voor het afhaken zal nu besproken worden aan de hand van een discussie van de deelvragen.

1) Wat zijn casusspecifieke kenmerken?

Om te bepalen welke verschillen tussen casussen van afronders en afhaken het afhaken kunnen voorspellen, is het van belang vast te stellen welke kenmerken van een casus relevant worden gemaakt door middel van een holistische contentanalyse. Het gaat hier om een e-mailcorrespondentie die een wekelijkse structuur volgt. Aan de hand van de drie casussen zijn voor dit onderzoek verschillende relevante kenmerken uit de holistische contentanalyse naar voren gekomen, waarin zij onderling veel verschil toonden.

Ten eerste leek de motivatie voor de cursus samen te hangen met de persoonlijke verwachtingen van de cursus, hierbij bleken te hoge verwachtingen de kans op afhaken te vergroten omdat de cursus dan als niet effectief werd ervaren. Ook is het van belang aandacht te schenken aan struikelblokken in de cursus, dit kan variëren van moeite met schrijven over gevoelens tot problemen met de computer, tot tijdsplanning. Ten derde bleek dat de mate van openheid van de deelnemer erg verschilt. Tot slot kenmerkt een casus zich door de schrijfstijl, hierbij moet ook rekening worden gehouden met de lengte

van correspondentie en de tijd van correspondentie. Zo blijkt er een groot verschil in antwoordgedrag, sommige sturen een opdracht zodra zij deze (vroegtijdig) afhebben, anderen sturen de opdracht een week te laat.

2) Hoe kenmerkt zich de identiteitsconstructie per casus?

De cursus ‘Op verhaal komen’ heeft als doel een identiteitsontwikkeling te doen plaatsnemen, dit is één van de belangrijkste functies van reminiscentie volgens Webster(1997), volgens hem wordt identiteitvorming omschreven als “het existentieel gebruik van het verleden om het beeld van wie we zijn te ontdekken of te verhelderen.” Een succesvol verloop van deze identiteitsconstructie kan, zoals in de inleiding werd betoogd, daarom in verband worden gebracht met afhaken.

Uit tabel 3.7 in paragraaf 3.4. is gebleken dat Leila de cursus afrondt en beoordeelt met het cijfer ‘10’, naar mijn inziens is dit terug te koppelen aan de identiteitsontwikkeling die zij heeft doorgemaakt. Een groot deel van haar onwenselijke identiteit, is mede door hulp van de feedback van de begeleider en alternatieve verhalen, omgebogen naar herstellende identiteit. Zij is gedurende de cursus dus actief bezig geweest met het *verhelderen van het beeld dat ze van zichzelf heeft*, zoals Webster zou zeggen. Bij de andere twee deelnemers is deze actieve identiteitsconstructie niet terug te zien in de identiteitsanalyse en dit komt overeen met hun resultaten van de cursus. Karin heeft de cursus wel afgemaakt, maar deze beoordeelt met een onvoldoende en Mark is afgehaakt. Deze resultaten bevestigen ook weer de theorie van Gergen(1999) en Hermans(2001) die benadrukken dat men identiteit vorm geeft door middel van communicatie. Zij toonden het belang aan van meerdere ik-posities die met elkaar in dialoog zijn en zo vormgeven aan identiteit, zoals bij Leila het geval is.

3) Welke verschillen hebben voorspellende waarde voor afhaken?

Ten eerste bleek uit dit onderzoek dat de genoemde motivatie van een deelnemer bij aanvang, sterk samenhangt met de verwachtingen voor de cursus. Hieruit is gebleken dat wanneer deze verwachtingen te hoog zijn, de deelnemer weinig vooruitgang ervaart en dit de kans op afhaken vergroot. Dit sluit aan bij het onderzoek van Gerhards e.a.(2011) die het geen verbetering zien als één van de afhaakredenen noemde. Het gat tussen verwachting en uiteindelijke vooruitgang kan dus gezien worden als indicatie van een teleurstelling, en daardoor afhaken.

Het huidige onderzoek heeft ook ondersteuning gevonden voor eerdere uitkomsten van Beattie e.a.(2009). Daarin werd beweerd dat afhakers opzagen tegen het schrijven over gevoelens en de manier van communiceren. Ook hiervoor zijn elementen met voorspellende waarde gevonden. Zo kan de identiteitsconstructie een indicatie geven van openheid bij het schrijven over gevoelens. Wanneer een deelnemer voornamelijk autobiografisch schrijft, en weinig ruimte laat voor het onwenselijke of herstellende zelf, schrijft de deelnemer niet vanuit zijn gevoel. Ook kan worden vastgesteld dat wanneer een deelnemer een verscheidenheid aan identiteiten in de correspondentie laat zien, deze vele

kanten van zichzelf laat zien en wil laten zien. In de bestudeerde casussen hing dit samen met een sterkere communicatie tussen begeleider en deelnemer. De sterkte van communicatie krijgt expliciet vorm in het bespreekbaar maken van waar men als deelnemer tegenaan loopt met betrekking tot de cursus. Dit lijkt een samenhang te tonen met openheid en welwillendheid. Het tegenovergestelde heeft dus ook het tegenovergestelde effect. Wanneer een deelnemer deze zorgen duidelijk niet uit, heeft deze minder hechting aan de cursus en begeleider en meer kans om af te haken. Dit kan gezien worden als aanvulling op het onderzoek van Beattie e.a., in dit onderzoek komt namelijk een sterk verband naar voren tussen openheid en de sterkte van de therapeutische band.

Verder ondersteunt het huidige onderzoek ook geciteerde onderzoeken naar afhakers die therapeutische relatie als prominente factor voor het afhaken benoemen. In het geval van online-therapie wordt hierbij vaak verwezen naar het gebrek aan face-to-face contact (Christensen e.a., 2009; Gerhards e.a., 2011; Warmerdam e.a., 2008). Uit dit onderzoek komt geen expliciete voorspeller naar voren met betrekking tot face-to-face contact, maar voor de therapeutische relatie over het algemeen wel. Zo lijkt een expliciete waardering voor de begeleider samen te hangen met een hoge beoordeling voor de cursus. Cursisten die een lage waardering voor de cursus hebben, bleken ook minimale waardering voor de begeleider te uiten.

Een heldere voorspeller betreft het antwoordgedrag van een deelnemer. Wanneer een deelnemer zijn opdrachten meer dan eens te laat inlevert, zonder hierbij een plausibel excuus te vermelden, heeft dit sterke voorspellende waarde voor afhaken. Dit sluit aan bij het artikel van van den Berg (2004) die het belang van antwoordgedrag benadrukte bij de effectiviteit van een cursus. Een deelnemer toont weinig therapietrouw wanneer hij te laat is met het e-mailcontact.

Naast aanvullingen op de bestaande kaders zijn er ook voorspellers uit de analyse naar voren gekomen die nog niet waren benoemd in het literatuuronderzoek. Zo lijkt therapietrouw samen te hangen met schrijfstijl en lengte van correspondentie. Wanneer een deelnemer lange e-mails volschrijft en hierbij meer aandacht schenkt aan inhoud dan aan schrijfstijl, geeft dit blijk van openheid. Wanneer een deelnemer e-mails schrijft van minimale lengte en op feitelijke wijze, zijn dit voorspellers voor afhaken.

4.2 Sterke punten

Dit onderzoek kent vele krachten door zijn diepe, maar uitgebreide methode van analyse. Ten eerste is dit onderzoek uniek door zijn combinatie van de holistische contentanalyse met de identiteitsconstructie, hiermee houdt dit onderzoek met alle elementen rekening die kunnen meespelen bij het afhaken. Elk onderdeel van deze studie apart heeft zijn gebreken, maar samen geven zij een holistisch beeld. De kolomdiagrammen zijn bijvoorbeeld op zichzelf weinigzeggend, maar in combinatie met de beschrijvende analyse geeft het een heel helder beeld van het verloop van de identiteitsconstructie. Voor de tabellen geldt hetzelfde, maar deze verklaren waar de

kolomdiagrammen op gebaseerd zijn, en maken duidelijk uit welke interacties de identiteiten voortkomen. De identiteitsconstructie is essentieel omdat de cursus “Op verhaal komen” op identiteitsconstructie is gebaseerd. Daarbij gaat het in andere cursussen ook om een verandering in identiteit, men wil toch een groei zien, en dat maakt deze methode generaliseerbaar. De holistische contentanalyse tot slot, is onmisbaar omdat deze alle onderdelen van de analyse in zijn context plaatst, zodat men de casus als geheel kan zien.

Ten tweede zit de kracht van dit onderzoek in het combineren van een idiografische(casusspecifieke) met een nomothetische(groepsspecifieke) onderzoeksmethode. We willen namelijk door middel van deze dieptestudie, een casestudy, voorspellers vinden voor afhaken over het algemeen bij online zelfhulpcursussen.

Ten derde voldoet dit onderzoek aan bijna verschillende elementen die Georgaca(2012) onmisbaar verklaarde voor het analyseren van psychotherapieprocessen, namelijk: de gevormde constructies, de verschillende zelden van de cliënt, de verschillende rollen van de begeleider, de interactie tussen begeleider en deelnemer. Deze elementen worden tot op zekere hoogte meegenomen in de analyse wat blijkt geeft van complexiteit en dynamiek en zorgt voor een levensechte weergave van een casus.

Het laatste sterke punt van dit onderzoek is dat het zich onderscheidt van voorgaande onderzoeken door zijn voorspellende karakter. Uit het literatuuronderzoek bleek dat al veel redenen voor afhaken zijn onderzocht, maar al deze studies zijn gericht op wijsheid achteraf. Dit onderzoek richt zich uitsluitend op voorspellers die tijdens de cursus al te signaleren zijn.

4.3 Beperkingen

Dit onderzoek heeft echter ook beperkingen. Zo zijn er slechts drie casussen bestudeerd en zijn de gegevens nog niet generaliseerbaar naar online zelfhulpcursussen over het algemeen. Hier is echter bewust voor gekozen vanwege de diepte van de analyse. Om elk aspect van de correspondentie erbij te betrekken is het aantal casussen gering gehouden. De drie casussen zijn wel totaal verschillend, en dit maakte het mogelijk een uitgebreide analyse te doen.

Ook laten de tabellen en figuren nog enige ruimte vrij voor interpretatie van de interactie en de rol van de begeleider. Ook hiervoor is bewust gekozen, omdat de analyse anders te complex zou worden. Dit onderzoek heeft zich voornamelijk gericht op de identiteitsconstructie van de deelnemer omdat het voorspellers voor afhaken zoekt. Wanneer men meer inzicht wil in de rol van de begeleider in het afhaken, kan hier het beste een aparte analyse voor worden opgezet.

4.4 Aanbevelingen

Een eerste aanbeveling gaat uit naar makers van online zelfhulpcursussen; gedurende de cursus kan men rekening houden met deze voorspellers en afhaken zo vroegtijdig opsporen en tijdig ingrijpen. Ten eerste kan men, aangezien er ook enig verband is gevonden tussen te hoge verwachtingen voor de effectiviteit van de cursus en afhaken, van tevoren de verwachtingen van de cursus duidelijk uitspreken, zodat hier geen verwarring over ontstaat. Vervolgens kan er tijdens de cursus wekelijks gevraagd worden om beoordeling van de begeleider en de cursus, in plaats van pas achteraf, om zo ook tijdig in te kunnen grijpen wanneer deze laag uitvalt.

Een tweede aanbeveling gaat uit naar het onderzoeksveld; om zo veel mogelijk voorspellers voor afhaken op te sporen, is het ten eerste raadzaam een methode als deze, toe te passen in verschillende online zelfhulpcursussen. Dit kunnen cursussen zijn met emailbegeleiding, maar bijvoorbeeld ook interventies die ondersteund worden door online chat. Ten tweede kan het codeersysteem specifiek gedefinieerd worden om de identiteitsconstructie meer voorspellende waarde te bieden. Dit kan bijvoorbeeld door in het therapietrouwe zelf onderscheid te maken tussen een positief en negatief component. Ten derde is huidig onderzoek nog veelal gericht op de deelnemer, en diens identiteitsconstructie. Vervolgonderzoek kan dit onderzoek wellicht nog verder uitbreiden met analyse van de begeleider, of een soortgelijk onderzoek opzetten, maar daarbij de nadruk te leggen de identiteitsconstructie van de begeleider.

4.5 Final remark

Ondanks de beperkingen biedt dit onderzoek veel inzicht in voorspellers voor afhaken. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen de beleving van de cursus van de deelnemer, de identiteitsconstructie van zowel deelnemer als begeleider, en factoren uit de context die een rol kunnen spelen bij het afhaken. Deze studie richt zich op de woorden van de deelnemers, en biedt hiermee inzicht in taalgebruik van een afhaker.

Door al deze elementen in de analyse te betrekken wordt er een holistisch beeld geschept van een casus waaruit voorspellers voor het afhaken naar voren zijn gekomen. Door het in onderlinge samenhang bekijken van meerdere elementen biedt dit onderzoek een verruiming op eerder onderzoek naar afhakers. Ook geven de bestaande kaders beeld op redenen om af te haken, maar zijn deze nog niet expliciet in verband gebracht met voorspellers vanaf het begin van de cursus, zodat hier vroegtijdig bij kan worden ingegrepen. Met behulp van deze voorspellers krijgen makers van interventies meer inzicht in manieren om afhaken te verminderen. Dit kan vervolgens zorgen voor vroege signalering van tekenen voor afhaken, het biedt meer inzicht in de therapeutische relatie en kan hulp bieden bij het verbeteren van de effectiviteit van online zelfhulpcursussen.

Literatuurlijst

- Androutsopoulos, J., & Georgakopoulou, A. (2003) *Discourse constructions of youth identities*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Avdi, E. & Georgaca, E. (2007): Discourse analysis and psychotherapy: A critical review, *European Journal of Psychotherapy and Counselling*, 9(2), 157-176.
- Bohlmeijer, E.T., Smit, F., & Cuijpers, P. (2003). Effects of reminiscence and life review on late-life depression: a meta-analysis. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 18, 1088-1094.
- Bohlmeijer, E.T. & Westerhof, G.J. (2010). *Op verhaal komen. Je autobiografie als bron van wijsheid*. Amsterdam. Uitgeverij Boom.
- Beattie, A., Shaw, A., Kaur, S., Kessler, D. (2009) Primary-care patients' expectations and experiences of online cognitive behavioural therapy for depression: a qualitative study. *Health expectations*, 12, 45-49.
- Berg, H. van den (2004). Discoursanalyse en de 'linguistic turn' in de sociale wetenschappen. *KWALON*, 9(2), 29-40.
- Christensen, H., Griffiths, K.M., Farrer, L. (2009). Adherence in internet interventions for anxiety and depression: systematic review. *Journal of medical internet research* 2009; 11(2) e: 13.
- Cuijpers, P (2002). Voorlichting en psycho-educatie in psychotherapie. In: Handboek Integratieve Psychotherapie, IV, 2.16-1-2.16-16. De Tijdstroom.
- Cuijpers, P., Dekker, J. (2005). Psychologische behandeling van depressie; een systematisch overzicht van meta-analysen. *Nederlands Tijdschrift voor de Geneeskunde* 2005;149:1892-7
- Elliott, R. (2012). Qualitative methods for studying psychotherapy change processes in D. Harper, D. & A. Thompson (Eds.) *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: an introduction for students and practitioners*. Chichester: Wiley
- Eysenbach, G. (2005). The law of attrition. (Or: Why do eHealth users discontinue usage?). *Journal of medical internet research* 2005;7(1):e11.
- Georgaca, E. (2012). The essential elements of dialogically-based research on psychotherapy: a proposal. *International Journal for Dialogical Science*, 6, 161-171.
- Gergen, K.J. (1999). *An invitation to social construction*. London, UK: Sage.
- Gerhards, S.A.H., Abma, T.A., Arntz, A., de Graaf, L.E., Evers, S.M.A.A., Huibers, M.J.H., Widdershoven, G.A.M. (2011). Improving adherence and effectiveness of computerised cognitive

behavioural therapy without support for depression: A qualitative study on patient experiences.

Journal of affective disorders, 129(2011) 117-125.

Greenberg, L. S. (1986). In Greenberg, L. S. and Pinsoff, W. (Eds.), *The psychotherapeutic process: A research handbook*. New York: Guilford.

Hermans, H. (2001) 'The Dialogical Self: Toward a Theory of Personal and Cultural Positioning', *Culture and Psychology* 7(3): 243–81.

Houtkoop-Steenstra, H. (2002) *Interaction and the Standardized Survey Interview; The living questionnaire*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R. & T. Zilber (eds.), *Narrative Research: Reading, Analysis, and Interpretation*. 1998, Thousand Oaks [etc.]: Sage

Potter, J.; *Discourse Analysis*; in: M. Hardy & A. Bryman (eds.); *Handbook of Data Analysis*, 2004, London: Sage, p. 607-624.

Renk, K., & Dinger, T. M. (2002). Reasons for therapy termination in a university psychology clinic. *Journal Of Clinical Psychology*, 58(9), 1173-1181.

Riessman, C. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. London, UK: Sage.

Schegloff, E.A. (1997) Whose text? Whose context? *Discourse & Society* (8): 165-187.

Sharf, J., Primavera, L. H., & Diener, M. J. (2010). Dropout and therapeutic alliance: A meta-analysis of adult individual psychotherapy. *Psychotherapy*, 47(4), 637-645

Smith, B. & Sparkes, A.C. (2008). Contrasting perspectives on narrating selves and identities: an invitation to dialogue. *Qualitative Research*, 8(1), 5-35

Smit, F. Beekman, A., Cuijpers, P. De Graaf, R. & Vollebergh, W. (2004). Selecting key variables for depression prevention: results from a population-based prospective epidemiological study. *Journal of Affective Disorders*, 81, 241-249.

Warmerdam, L., van Straten, A., Twisk, J., Riper, H., Cuijpers, P.(2008). Internet-based treatment for adults with depressive symptoms: randomized controlled trial. *Journal of Medical Internet Research* 2008; 10(4):e44

Webster J.D.(1997) The reminiscence function scale: A replication. *International Journal of Aging and Human Development*,;44:137-48.